

tak

čtrnáctideník kulturní i politický

Rediguji R. I. Malý a Jan Scheinost

R. I. Malý

J. Svítal-Karník

St. Mazurkiewicz

Jan Vydra

S. S. Ghelland

Miloš Krejza

Jiří Suchánek

Antonín Pimper

Ladislav Švejcár

František Kobliha

Clément Haraoui

C. Horáček

Hellmuth-Brauner

Miloš Šolle

ČLÁNKY A STUDIE. POLEMIKY, GLOSY
A EPIGRAMY. KARIKATURY.

8-9

ROČNÍK II.

Kč 3.60

TAK vychází dvakrát měsíčně, v létě dvojčíslo. — Předplatné na celý ročník i s poštovným činí Kč 43.20. Jednotlivé číslo stojí Kč 1.80. Pošt. spořitelna: šek. účet 35.500, „Vyšehrad“, s. s. r. o., Praha II.

REDAKČNÍ výtisky knih a časopisů, jakož i všechny dopisy a rukopisy příspěvků pro »Tak« určených budtež zasílány na adresu šéfredaktorovu: R. I. MALÝ, PRAHA-BŘEVNOV, ŘÍČANOVA 32.

ADMINISTRACE ČTRNÁCTIDENÍKU „TAK“ JE V PRAZE II, KARLOVO NÁM. 5.

Při patisku všechna práva vyhrazena.

JOSEF MELZER

nejstarší továrna na varhany, harmonia a prosp. píšťaly. Sklad pian Založeno r. 1859

KUTNÁ HORA

J. TUČEK

KUTNÁ HORA

Továrna na varhany, harmonia a sklad pian
Ceníky a rozpočty zdarma

*Knihy a časopisy všech oborů - ve všech řečech -
kdekoliv vydané dodá i na splátky naše*

KNIHKUPECTVÍ „U ZLATÉHO KLASU“
PRAHA II, Karlovo n. 5. Filiálka ČESKÉ BUDĚJOVICE

Komu svěřit úspory?

Jistě peněžnímu ústavu, který požívá plné důvěry! Strádat je povinností. Je k tomu třeba zdravého smyslu, porozumění pro potřeby života a trochu odhodlanosti učiniti první sebe menší počátek. Začněte ihned, spoření nemožno odkládat! Obraťte se s důvěrou na peněžní ústav, který vám bude bezpečně chránit těžce nashromádané úspory. Je jím

VZÁJEMNÁ ZÁLOŽNA, zapsané spol. s r. o. v Praze I, Kozi 15 n. (Bilkova 20)

Přijímá vklady na vkladní knížky nebo na běžný účet, zapůjčuje bezplatně vkusné střádanky. Poskytuje zápůjčky všeho druhu, zprostředkuje též koupi a prodej cenných papírů a losů. Záložna provádí veškeré druhy peněžních obchodů a udílí bezplatně rady v záležitostech obchodních a úvěrních.

Antonín Pimper:

KAM VEDE SVĚTOVÉ ZBROJENÍ

Pro současnou mezinárodní politiku je velmi příznačné, že až na některé výjimky nepočítá s hospodářskými fakty a důsledky. Mezitím co se v předválečné době počítal ve státních výdajích přímo úzkostlivě každý milion, vydávají se lehkou rukou po světové válce celé miliardy. Strážliví národohospodáři se proto právem ptají, kdo uhradí všechny ty enormní náklady na zbrojení a jiné mimořádné a z běžných příjmů nekryté výdaje, jež jednotlivým státům v Evropě doposud vznikly a stále vznikají? V roce 1930 odhadovaly se pouze závazky evropských zemí do Ameriky na 500 miliard francouzských franků. Vnitřní zatížení jednotlivých zemí dostoupilo v posledních letech přímo astronomických číslic. Není bohužel dnes po ruce statistiky, jež by nám tyto dluhy vyjádřila v přesných cifrách, neboť některé státy, zvláště tak zv. dynamické, mezi nimiž hlavně Německo a Itálie, číslice svých dluhů vnitřních vůbec neuveřejňují. Výdaje dnešního Hitlerova režimu odhadují se asi na 60 miliard marek a byly z největší části kryty domácími úvěry, to jest přeměnou vkladů u peněžních ústavů a pojišťoven na státní směnky anebo půjčky. Je to obdobné finanční hospodářství, jaké jsme viděli v letech světové války v bývalém Rakousko-Uhersku, ovšem s tím rozdílem, že se nevydávají válečné půjčky a většina státních výdajů, určených na zbrojení, kryje se pláštěm veřejných investic.

Celá Evropa, před světovou válkou nejbohatší díl světa, prodělává od roku 1914 proces neustálého chudnutí. Vlivem různých inflací a devalvací stávají se z hodnotných a zlatem krytých měn měny o několik set procent znehodnocené a ve všech státech roste břímě veřejných dluhů, jež nemůže zaplatiti jedna generace, takže je bude nutno rozdělit na řadu generací budoucích. Tento proces trvalého chudnutí Evropy a jejího zadlužování nám ve

vývoji dnešních překotně se odehrávajících událostí světových i domácích bohužel uniká a stávající vládní režimy s tímto faktem také příliš nepočítají. Je na př. velmi charakteristické, že nehospodárnost ve veřejných výdajích je stejná, ba spíše ještě větší ve státech tak zv. dynamických nežli ve státech s režimy demokratickými. Patří dokonce k ideologii těchto států, že enormní výdaje na zbrojení, veřejné investice a pod. považují za jakýsi nový, předtím ještě neznámý vynález, jako by zde vůbec nebyly příklady státních krachů z historie anebo z posledních válečných a poválečných let. Dynamismus politický setkává se zde na jedné linii s dynamismem hospodářským, který je ovlivňován různými moderními teoriemi o hospodářské funkci peněz, podle nichž nezáleží na tom, kolik miliard vynaloží stát na různé výdaje, nýbrž jakým způsobem se podniká soukromá podnikavost a stoupne, ovšem jen přechodně, široký konsum.

Prakticky prováděné tyto zásady vypadají tak, jako by občan jednotlivec mohl bezstarostně vydávati více, nežli přijímá, a to, čeho se mu v tomto rozpočtu nedostává, uhradí buď půjčkou anebo z podstaty svého jmění. Pojem státu a jeho všemohoucnosti se dnes všude vžil do té míry, že se žádný veřejný výdaj nepovažuje za nepřekročitelný a že pokud jde o úvěr, platí stát za naprosto dobrého dlužníka, u něhož půjčovateli nehrozí vůbec žádné nebezpečí. Stát má ovšem ve funkci dlužnické také zvláštní a příznivé postavení. Nelze jej v případě nedodržení závazků žalovati anebo zabaviti jeho jmění, může cestou zákona provésti inflaci anebo devalvací měny, vypsati i nesnesitelné daně, dávky z majetku a jiná břemena, aniž by jeho občané mohli v případě nutnosti nějakým způsobem protestovati. V posledních letech jsme dokonce viděli, že stát zabírá soukromý majetek občanů doma

i v cizině a bourá tím staré konservativní zásady, že tento majetek je prostě nedotknutelný.

Na první pohled by se tedy zdálo, že stát je skutečně v získávání různých příjmů od svých občanů naprosto suverénní a že jeho možnosti na tomto poli jsou nevyčerpatelné. Mezi výdaji veřejnými a občany-poplatníky je však přece jistá, na první pohled těžko zjistitelná hranice tak zvané generální daňové únosnosti, podle níž stát anebo veřejné svazky mohou od občanů vybrati jen takové daně, které odpovídají jejich příjmům neboli výši celonárodního důchodu. Jestliže výše daní a veřejných dávek stoupne do té míry, že na př. podnikateli není možno, aby vydělal na běžnou reži, úroky z dluhů a pod. výdaje, a je-li nucen vyráběti v důsledku tohoto veřejného zatížení dražší nežli podnikatel v jiné zemi, ničí se tím jeho konkurenční schopnost, vážne vývoz do ciziny, je nutno omezovati dovoz a národ tím jako celek chudne a musí postupně snižovati svoji životní míru. Dnes to na př. vidíme velmi názorně v Německu, kde není dostatek másla a jiných tuků, kde se nosí oděv z náhradních látek a kde průmysl nemá dostatek surovin a obyvatelstvo se musí uskrovnovati i v potravinách a vařiti z »jednoho hrnce«. Obdobný zjev snižování životní míry občanů vidíme i v Itálii a Japonsku.

Státy, jejichž veřejné výdaje jdou nad úměrnou výši jejich příjmů, žijí nakonec ze své podstaty jako marnotratný jednotlivec a mohou tuto finanční a hospodářskou politiku dělati jen určitou dobu, dokud obecné vyčerpání nezpůsobí větší poruchy v zásobování potravinami a surovinami, sociální neklid a jiné zjevy, které zde přímo mechanicky časem nastupují. Nynější stav mezinárodního politického napětí bývá velmi často trefně srovnáván s nekrvavou válkou. Nejsou zde sice oběti na životech, ale jsou zde veliké oběti na statcích. Nejbolestnějším faktem při tomto procesu soustavného chudnutí evropských národů je, že trpí nejvíce tak zvaný střední stav, který je hlavní páteří každého sociálně a hospodářsky zdravého státu a že jsou tímto způsobem současně vykořisťovány i nejchudší občanské vrstvy, které následkem krise ve výrobě a odbytu, jež časem nastane a musí nastati, ztrácí možnost výdělků anebo zvýšených příjmů.

Doposud nejsou politické mezinárodní poměry tak zdravé, abychom mohli dělati bilanci veřejných nákladů v Evropě anebo nově nadělaných dluhů, vzniklých v důsledku obrovského zbrojení. Znalcům hospodářského dění rysuje se zde však už dosti jasně gigantický zápas států nejen vojensky, nýbrž i hospodářsky mocných o to, kdo dnešní mimořádné náklady déle vydrží a kdo bude na konec v něm vítězem. Pro politickou mentalitu jednotlivých národů v Evropě je charakteristické, že jsou to snad jediní Angličané, kteří ve své politické koncepci i ve svém postupu vůči svým odpůrcům vždy počítali a počítají s hospodářskými momenty a fakty a u nichž finanční a hospodářské vyčerpání protivníka je stejně, ba ještě důležitější a vydatnější zbraní, nežli jsou děla, pušky, aeroplány a kulomety.

O Německu je známo, že v roce 1918 prohrálo světovou válku nikoliv zbraněmi a nedostatkem vojáků, nýbrž nedostatkem potravin a surovin. Dnes se v jeho politické matematice objevuje stejné minus a totéž platí i o jeho spojencích. Světové zbrojení má své hranice nejen v politických argumentech protivníků, nýbrž i v jejich finanční a hospodářské únosnosti. Politickou agitaci, propagandu, různé ideologie lze přizpůsobiti daným poměrům anebo je v očích širokých mas všelijak skresliti. Čístry státních a jiných veřejných dluhů však nelhou a zůstávají zde jako přímý důsledek napáchaných chyb, zvláště nehospodárnosti, na účet milionů občanů.

O vývoji mezinárodní politické situace a trvalosti stávajících režimů politických, buď dynamických nebo demokratických i monarchistických, můžeme míti různé názory i mínění. Bylo by však chybou podceňovati v dnešním zápase velmocí momenty hospodářské i jejich konečné důsledky. Otázka, položená v čelo této úvahy, kdo uhradí náklady dnešního šíleného zbrojení, stane se snad aktuální teprve tehdy, až mezi národy nastane určité vystřízlivění. Ve válce bývá to zpravidla poražený, který platí podobné účty protivníkovi. Běda evropským národům, kdyby k nové světové válce znovu došlo! Náklady s tím spojené by jednotlivé státy stěží již unesly a skutečným vítězem byl by pravděpodobně jen komunismus, který je vždy přímým dědicem hospodářské bídy a nedostatku.

DOMYSLIT PŘED KONCEM!

Naše listy od osudného 21. května a velmi silně také v čas všesokolského sletu poukázaly na zájem ciziny o naše vnitřní záležitosti a o naše příští osudy. Skutečně povznášející byly sympatie, které nikdo nekryl za státnický a politický chlad, ale dal jim plný průchod, neohlížeje se na okolnosti, za kterých pronáší svoje slova sympatií. Povznášející, ale při tom sklíčovající byly přirozené slovanské sympatie Jihoslovanů, sympatie, které pro naši současnou dobu při jihoslovanské politické orientaci neznamenaají nic, kromě několika stovek nadšených mladých dobrovolníků, které bychom si musili vycvičiti, protože silně pochybujeme, že by sem pan Stojadinovič pustil dobrovolníky, službou vojenskou povinné.

Jinak však možno říci, že není zrovna nej-příjemnější býti srdcem Evropy a nacházeti se v samém ohnisku, ze kterého může vyšlehnout evropská válka. Starost o světový mír je přirozeně pochopitelná, protože věci, které by byly dány v sázku válkou, jsou toho druhu, že nelze nemíti o ně strachu. Státy demokratické mají zájem na míru, protože ničeho méně nepotřebují než války. Ale je nepříjemno platiti tento mír za celou Evropu jen svou vlastní ústupností, o které musí býti každý moudrý člověk přesvědčen, že je to jen první stupeň etapy. Nepříjemný pocit pro státní národ vyvěrá také z právního vědomí, nutně potlačeneho pro danou chvíli, neboť státní národ vidí, že se někdy vyjednává i s lidmi, patřícími spíše před řádný soud pro nejtěžší formu velezrady než s právní stranou.

Toto vědomí sklíčuje většinu politicky myslícího občanstva a je veliké nebezpečí v tom, že tento stálý útlak morální je s to vyvolati buď poraženectví, nebo naopak náladu pro zoufalý čin, který by přivodil násilné rozhodnutí. Evropská veřejnost si skutečně zasluhuje toho, aby jí byl zachráněn mír, ale vlastenci tohoto státu se ptají, proč ještě, když jsme ve své slovanské dobrotě hned po převratu dali svým Němcům nadměrně víc, než jsme slíbili, jim musíme teď ještě tolik dáti ze svého?

Mluví se neustále o zachování suverenity státu. Toto ujišťování, příliš časté a právě tím podezřelé, je přece zbytečné, protože je jasno,

že jsme se dobrovolně značné části své suverenity vzdali hned, jakmile si sedl ministerský předseda ke stolu s těmi, kdo by se velmi krásně vyjímali vedle stolu vyšetřujícího soudce! Psychologická stránka této věci je zajímavá. Většina lidí nebyla překvapena a postrašena 21. květnem! Naopak, velmi mnoho lidí říkalo, že od 12. března po prvé se jim zdá, že dýchají český vzduch. Je důležité, aby vláda nezapomněla nikdy, že to byli hlavně vojáci, kteří šli proto tak přesně, že šli rádi a s nadšením.

Nuže, všichni tito lidé jsou značně sklíčení ponižujícím vyjednáváním a last but not last i samými opatrníckými náradami našich spojenců, tím spíše, ježto se tato část národa nemůže zbaviti myšlenky, že teprve od míry naší ústupnosti jest odvislá jejich eventuelní pomoc ve válečné konflagraci.

Němcům se zdá, že vyjednávání vleče se příliš dlouho a že má ráz odkladu pro získání času. Ale i Čechům je to již také příliš dlouhé. Byli by rádi, kdyby jim byl již znám celý dosah jejich ponížení.

*

Ani jeden list československý neuvažoval dosud, co bude, až statutem bude vyrovnán národ státní se svými menšinami, hlavně s menšinou německou. Je, tuším, snad každému jasno, že Němci Henleinovi jsou dnes již nacisty. Kam budou patřiti organizačně?! Budou snad docela samostatnou stranou hakenkreuzlerskou v ČSR, která nebude míti se stranou v Říši žádného spojení?

Nelze skutečně rozebíratí podrobnosti tohoto zvláštního postavení menšiny. Ale nutno říci, že žádná z menšin našich nebude míti postavení tak privilegovaně protistátní jako menšina německá. Poláci jsou Poláci, Maďaři jsou Maďaři. Ale Němci jsou nacisty, to znamená, že musí přísahati na světovládu Německa, na celý jeho neurvalý imperialismus!

Představte si dvojjazyčnost, provedenou v republice. »Čs. berní úřad Čáslav«. »Tsch. S. Steueramt Czaslau«! Cítíte, jak vstalo Rakousko vítězné, setřásajíc se sebe červy a kulic prázdné očníce nedočkavostí, kdy se

počnou strhovatí lvy se stejnou zuřivostí, s jakou jsme před dvaceti lety plenili jeho orly?

Říká se, že Hitler hromadí úspěch na úspěch. Dostalo-li se mu tvrdé lekce dne 21. května 1938, zatřáslo to možná jeho postavením v mnohém německém srdci a dalo podnět, možná, mnohému tajnému komunistovi v Německu, aby sešel, záhadně se usmívaje, do nějaké tajné tiskárny a pohladil zaprášený tiskací stroj. Ale není statut sám také úspěchem, který marně bude pokládati Československo za svůj úspěch? Úspěchem, který zaručuje Třetí říši, přes všechnu českou suverenitu, podstatný díl vlivu na záležitosti československé? Neboť jak bude nadále?! Česká většina zamítne, dejme tomu, německý zákonný návrh docela správně podle zásad demokracie. Zaujme Německo znova hrozivé postavení?! Nebo bude německý vyslanec tak častým hostem v parlamentě, že bude mít místnost v klubovně nacistů československých?

Každý mluví v Evropě o těžkých dobách, které čekají náš stát. Nebylo by záhodno, aby Evropa připlácela něco na tento těžký mír? Na mír, zachovávaný pro její zájem a proto, že se vlastně bojí sovětských vojáků ve střední Evropě? Bylo by to nanejvýše spravedlivé a je to všeevropská povinnost. Naše risiko je veliké, ale není největší z risik evropských. To určité procento musíme dáti na mrtvých a zmrzačených jako každý stát a také samo Německo. Nelze však mluvit o našem vyhubení po boku tak strašné síly, jakou je síla ruská, zvláště tehdy, je-li možnost dočasné emigrace do země tak rozlehlé a již tím neobsaditelné. My nemůžeme ztratiti kolonie, my nemáme tak složité zájmy hospodářské! Nerozhodne-li se Evropa položití německé rozpínavosti územní a ideové konečné meze rázným činem, budeme to stále jen my, kteří budeme v ohnisku imperialismu německého, ale tak, že se s ním osobně a individuálně bude potkávatí občan tohoto státu každý den od bílých punčoch a vztažené ruky až po dvojjazyčné formuláře, které bude vyplňovati? Jaká bezmezná trpělivost se zde chce od nás snad proto, že náš lid klidně snesl provokace od 12. března až po tyto dny?!

Anglie si netroufá zavéstí všeobecnou branou povinnost, ačkoliv je to její mocenský zájem. Netroufá si ji zavéstí, jako nezavedla povinné očkování, protože každý Angličan »má své tělo«. V Československu však se musí najít nový druh lidí: slepých a hluchých s »klidnými nervy« do nemožnosti. Lidí, kteří budou se dívatí lhostejně na to, že jsou jen polovičními pány ve svém vlastním domě, kteří budou dnes a denně klidně poslouchati nejinfamnější lži, které po statutu se z Německa nepřestanou ozývati, protože pan Goebbels nemůže ztratiti svoji práci a při tom budou se dívatí stále jedním okem po obloze, nezvala-li »intuice« Hitlerova ten den nějakou reálnější, nejen akustickou formu?!

Politik sám smí dáti citům místo až nanejvýše v třetí řadě. Jak se však snese tento individuální požadavek s psychologíí kolektiva? Ostatně tato psychologie bude se týkati také zákonodárných a správních míst tohoto státu. Držeti střední cestu mezi zlovolností našich nacistických Němců a přemáhanou, a proto tím horší, vnitřní uražeností státního národa, a slyšet při tom dnes a denně moudré cizí rady jen polovičně informovaných, nebude asi práce lehká!

Na jak dlouho má platiti toto provisorium? Bylo by krásné, kdyby to bylo jen na tu dobu, až se rozhoupe Anglie k tomu, aby postavila ke svým mašinám také lidi. Je to však zárodek strašlivých časů, má-li tento ponižující stav býti z vůle Evropy trvalým. Bez svých Němců mohl by národ najítí k Říši poměr nejen hospodářsky, ale i politicky kladný, jako jej našla Jugoslavie. S jejich každodenním drážděním je to jen umělá výheň pro ukutí elementární nenávisti.

Při tom jsme nechali stranou mravní hodnoty těch, kteří způsobili tento stav v Evropě i u nás. Kdybychom my katolíci měli přemýšletí i o mravních hodnotách těch, s kterými máme co činiti, pak bychom rozhodně dali přednost zahynouti na mrtvolách svých nepřátel a troskách svých domů. Neboť kdo za právo a pravdu padl a kdo Pravdu Jedinou miloval, neumře na věky!

HISTORIE SE OPAKUJE

Nynější naše národní zkušenosti, které máme s Němci, a stejně i naše vlastní politické chyby, kterých v tomto století jsme se dopustili a kterých se dopouštíme — nejsou v českých dějinách nic nového, ale naopak většinou jsou tu spíš téměř běžné. Některé základní rysy národní povahy jenom těžko se mění.

Mohlo by se nám, na příklad, někdy třeba zdát, že mravy nynější prolhané německé propagandy proti nám jsou tak neslýchaně zvrhlé, tak »moderně« perfidní, že jejich vývoj a vznik může být nanejvýš jenom asi tak stejného data, jako je »Mein Kampf« anebo jako je používání otravných bojových plynů. Otevřeme-li však dějiny a padnou-li naše oči náhodou třeba na dobu sv. Cyrila a Metoděje — poznáme, že tito naši věrozvěsti a s nimi i celý náš národ byli v IX. a X. století terčem stejně perfidní německé lživosti propagační, jako je tomu dnes.

Tvrdí-li dnešní Němci před vlivným mezinárodním forem bez ostychu, že brutálně utiskujeme německé občany a že jsme emisary bolševismu, tvrdili Němci koncem IX. století stejně nestoudně a stejně zcela proti pravdě, že Cyril a Metoděj jsou bludaři. Tvrdili a udávali to před tehdejším hlavním mezinárodním forem Evropy — před papežem.

A také důvody tehdejšího německého uduvačství byly navlas stejné jako jsou dnes: nařčení sv. Cyrila a Metoděje z bludařství bylo Němcům »ospravedlňující« záminkou, aby volně mohli český národ ovládnout a podrobit si ho. Neboť Češi ve století IX. stejně jako ve století nynějším se začali vydatně vyvíjet životem na Němcích nezávislým — a to ovšem Němci připustit »nemohli«! A jako musíme nyní svízelnou akcí diplomatickou přesvědčovat evropské forum o pravdě a spravedlnosti své věci, tak tehdy též sv. Cyril a Metoděj musili podniknout svízelnou pout do Říma, aby se tam ze lživých nařčení očistili.

Výsledkem tehdejší římské pouti našich věrozvěstů byla svrchovaná satisfakce, pravda zvítězila: oba bratři byli vysvěceni na biskupy pro Moravu a Panonii, slovanská liturgie byla papežem schválena, ba, papež povolil i výsa-

du, kterou neměl žádný národ na západě, totiž, aby v některých římských kostelích se sloužila mše jazykem staroslověnským. Po smrti Cyrilově byl Metoděj povýšen na arcibiskupa se sídlem na Velehradě a byli mu podřízení i němečtí duchovní. Papež Hadrián II. jmenoval dokonce Metoděje i legátem a latere, zvláštním plnomocníkem papežské stolice pro všechny slovanské národy, a to i mimo říši Svatoplukovu, čímž Metoděj nabyl pravomoci posílat kněze a biskupy kterémukoliv slovanskému národu a dozírat na ně.

Můžeme počítat s tím, že, per analogiam, plně zvítězíme nad lživou propagandou a úskočnou diplomacií i my dnes? Zde předvídat na základě analogie by bylo již poněkud ošidné. Neboť, předně, nynější evropské forum, nynější vlivné mocnosti, které o naši při spolurozhodují — nejsou, bohužel, papež. A pravda, spravedlnost, cíle a měřítko skutečně právní, mravní a kulturní — nemají dnes té váhy, čistoty a rozhodující moci, jako měly tenkrát. Dnes rozhodují »zájmy« — všelijaké zájmy mocenské i finanční. Ale nejenom to: i skutečná analogie s dalším vývojem naší cyrilo-metodějské historie, analogie, ke které i nyní v XX. století zase jsme projevili sklonnost — by byla pro předvídaní budoucích věcí hodně neblahá.

Neboť dílo Metodějovo, kterému s tak jasnožřivou blahovůlí napomáhali římsští papežové — bylo na domácí půdě záhy zkaženo. A kdo se mu postavil do cesty, kdo zhatil slibný rozvoj svébytné slovanské moci a kultury v Čechách? Odpověď k této otázce znova nám ovšem ukáže známé rysy trvalé německé povahy — ale ukáže nám i některé nešťastné sklonnosti z národní povahy naší.

Nepřekvapuje, že Metodějova činnost v Čechách a na Moravě byla urputně znemožňována a zavile hacena německým kněžstvem. Mnohem podivuhodnější však je, že protektorem německých kněží při jejich práci proti Metodějovi byl sám kníže velkomoravský Svatopluk! Nečinně přihlížel, když Metoděj byl Němci po tři léta dokonce i vězněn, a snesl bez námitek, když Metoděj byl jimi znovu obžalován z bludů. A když i papež Jan VIII.

se ujal Metoděje, schváliv jeho činnost a uzákoniv, že bohoslužby v zemích Slovanů obydlých se mohou konat slovansky — Svato-
pluk podporoval proti Metodějovi jeho podřízeného biskupa a vášnivého odpůrce Slovanů: německého mnicha Vichinga a s velmoži si vyžádal od papeže novou výsadu, aby jim mše svatá byla sloužena latinsky. Zánik velehradského arcibiskupství r. 902 je neslavným koncem této nadějně slovanské periody v Čechách a na Moravě.

Svato-
pluk s hlediska nynější naší situace představuje — cum grano salis, ovšem — zároveň i západoevropské »zájmy« a respekt k německé moci a propagandě, i ochotnou českou ústupnost »v zájmu evropského prospěchu a míru«. A německá »propaganda« tedy na konec přece jen zvítězila. A dokonale zvítězila. Neboť neslavný konec této nábožen-

ské epizody v českých zemích — poučil římské papeže o Slovanech. Napříště budou již mnohem skoupější na výsady a práva pro Slovanů — na výsady a práva, kterých si národ dost neváží a kterých nehájí. Na země mezi Odrou a Ohří bude Řím od této chvíle pohlízet s opatrnou nedůvěřivostí, a to tak dlouho, až mu tyto země v představách téměř splynou se státy německými...

Když r. 973 bylo zřízeno biskupství pražské, bylo již novému biskupovi Dětmarovi přímo nařízeno, aby užíval jen jazyka latinského. V polském Hnězdnu bylo arcibiskupství zřízeno již roku 999 — u nás však až roku 1344, a to ještě Karel IV. (tehdy markrabě Karel) musil přísahat, že česká řeč je řečí slovanskou, od německé rozdílnou, a že Praha je od Mo-
huče vzdálena dvanáct dní cesty...

Na okraj

Co chce Italie

V lednovém čísle pařížské revue *L' Esprit international* Virginio Gayda otiskl článek »Co chce Italie«, ve kterém uvedl některé základní směrnice italské zahraniční politiky. Za hlavní směrnicí italské zahraniční politiky udává trvalou a rozhodnou snahu o mír. Dobytím Habeše Italie je na dlouhá léta zaměstnána kolonizací, civilisováním a organizováním této polodivošské země a již z toho důvodu velmi potřebuje mezinárodního klidu a míru. Italii nutně jde ovšem o kolonie (na mírové konferenci po světové válce byla ošizena), ale rozhodně nepomýšlí na jakýkoli výbojný vpád do území národů evropských, protože zásadně a naprosto rozlišuje mezi necivilisovanými končinami africkými a civilisovanou Evropou. S hlediska italského bylo by přímo směšné, aby národ tak inteligentní jako je národ italský a muž tak geniální jako je právě Mussolini — chtěli podniknout něco tak zho-
la neúčelného a negativního jako by byla evropská válka, třebaže, ovšem, pokud jde o obranu proti jakémukoliv násilí, jim nechybí ani odvaha, ani vyzbrojení. Nesmysl, jakým bylo za habešské války farizejské srovnávání otrokářské Habeše s malými státy evropskými — považovala Italie za urážlivý především pro tyto malé evropské státy samotné. Sankcemi pak Italie byla pobouřena především proto, že Společnost národů jich neuplatnila ani ve sporu čínsko-japonském, ani ve sporu mezi Bolivií a Paraguayí, nýbrž po prvé až proti Italii, ačkoliv právě u Italie nepatrnost její koloniální »hrabivosti« a dosavadní štedrost i budoucí důležitost jejich příspěvků pro evropskou civilisaci, spravedlnost a mír — byly mimo jakoukoliv diskusi.

Touha po skutečném míru vedla Italii také

k vytvoření osy Řím—Berlín. Italie viděla dříve než kdokoli jiný, že s Němci je třeba počítat a že bagatelisování německého faktu nutně by vedlo dříve či později k válečnému nebezpečí. Když bylo jasno, že Společnost národů na vytvoření trvalejšího míru v Evropě nestačí, a když ani nejprozíravější italské plány a návrhy, mající na zřeteli toto válečné nebezpečí, se nesetkaly u ostatních států s žádoucím poroz-
uměním, sáhla osamocená Italie k dohodě s Německem. Šlo jí jako vždy o mír a nikoliv o »sdružování diktatur«, jak ji pomlouvali její odpůrci. Italie vyvodila prostě jen potřebné diplomatické důsledky ze situace, do které se nechtíc dostala, a z nedostatku jiných možností se pokusila stabilisovat mírové poměry dohodou s Německem. Že tento krok jí byl usnadněn také chováním Německa k Italii v době habešské války, jest ovšem samozřejmé. Také je nesporné, že Italie s krajní vážností chápe a sdílí protibolševické stanovisko, kterým Německo rádo operuje, protože v bolševismu Italie vidí úhlavního nepřítele evropské civilisace a sílu skrz naskrz destruktivní. Přesto však (a na rozdíl od event. úmyslů Německa) Italie proti Rusku se staví a stavěla by se jen tehdy a potud, pokud Rusko překročí své hranice a chtělo by ve státech neruských rozvést rudou revoluci. Kdežto pokud jde o Německo vůbec a vnitřní poměr Italie k Německu zvláště... ale to již je zase jiná kapitola, a o té nás vhodněji poučí zase jiný autor než oficiální Virginio Gayda...

V článku »Hitler a Rome«, který po Hitlerově návštěvě Říma Louis Gillet otiskl v *Revue des deux mondes*, se názorně vypravuje, že za Hitlerova pobytu v Římě, Italové sice byli velmi

nadšení nádhernou podívanou na vlastní slávu, vojsko a loďstvo, ale jejich potlesk vždy jen velmi málo platil tomu, kdo právě zabral Rakousko a soustavně urážel hlavu římsko-katolické církve... A na Sienském náměstí uprostřed okázalé slavnosti, pořádané na Hitlerovu počest, řekl uvědomělý Ital autorovi: Co je vlastně ta osa Řím—Berlín? Jen zcela konvenční sňatek — ale takové sňatky jsou dnes věc nadmíru křehká... Na jiném místě pak Louis Gillet autenticky reprodukuje, co Benito Mussolini říkal, když jeho přátelé mu vytýkali, že se dohoduje s Německem: »Podívejte se na mapu,« říkal Mussolini, »a uvidíte, že je pouze jeden stát, který mi může vrazit dýku do zad — a to je Německo!« Nuže, dodává autor, připojením Rakouska k Německu tato rána do zad padla a Mussolini následkem celkové evropské situace musí k tomu dělat přívětivý obličej. Věří však někdo, že je možno jen tak lehko zapomenout na takovou ránu do zad?!

O tom, kdo umožnil připojení Rakouska k Německu, je možno mnoho užitečného se dovědět z knihy *Der Griff nach Österreich*, kterou nedávno v Curychu vydal zřejmě velmi dobře poučený diplomat, pišící pod jménem Robert Ingram. Na rozdíl od běžných názorů, že připojení Rakouska k Německu bylo umožněno jen nespolehlivostí Schuschniggovou a Mussoliniho — dokazuje Robert Ingram, že vinu tu mají především také Anglie a Francie, protože včas nepochopily a dosud dobře nechápou a s náležitou vážností neposuzují ráz, plány a cíle Hitlerova Německa. Právě Mussolini naopak byl jediný šéf vlády, který od prvních počátků Hitlerovy moci správně viděl, kam německý vývoj směřuje. Zůstal však se svou pravdou osamocen; a zatím co v době uplatňování sankcí všecko evropské diplomatické úsilí bylo obráceno proti Italii, Německu byla ponechána volná ruka, aby vtrhlo do Porýní a posílilo se k dalším výbojům. Za zmínku rozhodně stojí, že vedle Mussoliniho byl to ještě také ruský ministr zahraničních věcí Litvinov, jenž dobře viděl do situace: ještě počátkem tohoto roku v ženevských kuloárech Společnosti národů Litvinov radil k dohodě anglo-italské a ostře vytýkal anglickému ministrovi zahraničních věcí Edenovi, že svým nepřátelským zaujetím proti Italii jen v Evropě zvětšuje německé nebezpečí. Eden však byl vzhledem k Italii neoblomný a tím osud Rakouska byl zpečetěn. Ani po bezohledném Hitlerově útoku na rakouskou severenitu 12. února v Berchtesgaden anglická vláda nechtěla ještě dát a nedala jasné prohlášení o rakouské nezávislosti; následkem toho, když v březnu pak skutečně došlo k německé okupaci Rakouska a ve Francii právě zase byla zbytečná vládní krize — nikdo nemohl od Italie žádat, aby s Německem sama se pustila do války...

Potud Ingram. Italii nezbylo než zatít pěst a

tvářiti se na posíleného spojence přívětivě. A budovat proti němu protiváhu. Trpělivě dále hledat proti němu možnost protiváhy — a to aspoň na ose Berlín—Řím, když v dohodování s Anglií a Francií přes všecko italské úsilí nebylo možno se dostat kupředu.

Litevský list *XX. Amžius* bystře napsal, že jedinou reální silou míru v Evropě je, nechť se jinak říká cokoli, osa Paříž—Řím. A v Italii nikdy nebylo vážných pochyb o tom, že přirozeným a nutným doplňkem této osy by mělo být nejenom sblížení Italie s Rakouskem a Maďarskem, ale i s Malou dohodou. A Italie skutečně také neopominula jediné příležitosti, aby této konstelaci otvírala cestu. Snažila se vždy o ni již před připojením Rakouska k Německu a pokračuje v tom směru i po anšlusu. Hlavním předmětem rozhovorů při letošní červencové návštěvě maďarských ministrů Imrédyho a Kányi v Římě byla právě italská snaha sblížit Maďarsko s Jugoslavií a po případě i s ostatními členy Malé dohody. Na příští konferenci Malé dohody bude tedy snad možno ještě leccos napravit a dohoniti, třebaže, ovšem, škodné síly v Evropě již mají příliš veliký náskok.

Milánský týdeník *Relazioni internazionali* onehdy napsal, že Velká Británie, ovšem, ve střední Evropě také má své významné zájmy. A má je jak na jih od Sudet, tak na sever. Její zájmy tu však mají ráz příliš obecný i dvojsměrný a jsou určovány především širokými operacemi finančními a obchodními. Na rozdíl od Italie a Francie Velká Británie nemá tu však zájmů zvláštních a jednosměrných. A to je velmi závažná okolnost.

Československo jistě nikdy neposkytlo fašistické Italii mnoho důvodů k tomu, aby nynější oficiální Italie se k nám chovala vlídněji, než jak se chová. Není možno si představit tragičtější a nesmyslnější situaci než je ta, do které vlastní i cizí vinou se dostaly Československo a Italie vzhledem samy k sobě navzájem vůbec a vzhledem k Německu zvlášť. Přesto však je to spíš Německo a nikoliv my, kdo 21. května se zklamal v Italii. Mussolini nenechal Hitlera na pochybách, že v případě válečného konfliktu pro Československo by Německo nemohlo počítat s Italii. A je známo, co se vypravuje o Marinettim: Italský básník *F. T. Marinetti* řekl za své červnové návštěvy v Praze svému belgickému příteli, že nepřijel do Prahy jen na kongres Penklubu, ale spíš proto, aby Čechům blahopřál, jak se zachovali 21. května. A když belgický přítel nedůvěřivě podotkl, že tento výrok napíše, řekl mu Marinetti: »Napiš! A přidej ještě, že tak jako já — smýšlí též 80% všech Italů!«

Kdo zná trochu zevrubněji diplomacii z posledních dvaceti let a srovná ji s nynější evropskou a zvláště s naší situací — musí se hluboce zamyslit...

RIM.

SLOVANSKÁ MYŠLENKA V POLSKU

Poznaňský katolický týdeník *Kultura* přinesl loni článek polské publicistky *Żofie Żelské-Mrozowické*, v němž se autorka vyznává ze svých slovanských tužeb, vytýčujíc v myšlenkovém chaosu dneška cestu pro obrozenou Polsku čestnou a všemu Slovanstvu prospěšnou. Její názory a výhledy jsou pro nás zajímavé už proto, že jsou zcela odlišné od směru kompasu, kterým se tvrdošíjně řídí polská politika zahraniční, a potom i z toho důvodu, že autorka se svým přesvědčením a svými ideami není v polské společnosti nikterak osamocena. Proto je tu stručně reprodukuje, vděční spisovatelce za to, že přináší opět jeden užitečný kámen k veliké stavbě slovanské budoucnosti.

Jedním z dělidel současné společnosti polské — píše *Ż. Żelská-Mrozowická* — je komunismus a fašismus. Nelze-li někoho čítat ke komunistům, už proto bývá řaděn mezi fašisty. Na jedné straně pruty liktorské, na druhé kladivo a srp — jako by nebylo nic třetího. My však jako národ přece netoužíme ani po prutech Mussoliniho nebo po hákovém kříži Hitlerově, ani po rudé hvězdě Stalinově. Chceme kříž a u jeho stop Bílého orla. Chceme konečně uvolnit své vlastní síly, dřímající v hloubi národní duše, chceme se svým vlastním přínosem vstoupit do Kruhu národů, chceme přispět svým vlastním podílem do všelidského pokladu.

Začneme tím, že chceme přesně rozlišovati mezi Římem a Romou. Náš Řím, Řím Petrův, vyšel z katakomb a vztyčil kříž na Forum romanum. Stal se sídlem Kristova náměstka na zemi. Toho Říma jsme a budeme nejvěrnějšími a nejoddanějšími přívrženci. K tomu nám Bůh dopomáhej!

Roma, dnes z popelů se zvedající, obnovuje brutálně imperium Cesarů a zcela pohansky provolává: Římská vlčice nedbá o evropský psinec. Tato Roma je pro nás jedním z evropských států, s nimiž chceme slušně vycházeti, řídíce se výlučně potřebami své vlasti. Základnou jedinečnou možnou je tu heslo: rovni s rovnými. Jakýkoliv primát Rómy nad »psincem« se už dávno skončil a netřeba se k němu vraceti.

Na forum historie a civilisace vstupujeme dnes my, mladé Slovanstvo. Vystřihám se arci počítati dnešní Sověty v pojem Slovanstva. Sověty — to jest Asie, udržující část nejprimitivnějších Slovanů v otroctví. Bolševismus Sovětů je vlastně krvavá sekyra, vržená ještě za světové války Němci do samotného srdce obávaného nepřítele.

Slovanstvo, jemuž Polska stojí v čele jako stát největší, to jsou naši bratři mezi Jadranem a mořem Baltickým, Bulhaři, Srbi, Chorvati, Slovinci, Lužičané, Rusíni, Slováci — a část Čechů »nezněmčených«. (Ani autorka tohoto článku, ač horlivá vyznavačka slovanské myšlenky, není prosta předsudků, jimiž jsme v Polsku znehodnocováni!) Tento mohutný slovanský kmen se teprve probouzí k životu a připravuje převzítí svůj dějinný úkol na předělu Západu a Východu. Jsme mladostí, Vesnou Evropy. Slovanské národy vkročily teprve — nebo znova — po světové válce na evropskou scénu, aby přispěly k omlazení a uzdravení stárnoucí Evropy. Přinášíme slovanský úsměv a laskavost i rozmach mladistvé bujaroosti. Jsme šlechtní, přímí, důvěřiví, pohostinní, pracovití i mírumilovní.

Přisuzovali nám komplex méněcennosti, trpnosti i slabošství, dokud jsme byli ujařmení. Dnes jsme volní a rozkvétáme jako mladý les. Však mu dlouho chytří, úskoční drvoštěpové zákeřnou rukou podtínali kořeny, aby se obohatili jeho krásou. Ale už jsou jim vylámaný zuby a utata pravá ruka — kdežto naše duby stojí stále pevněji, rovni s rovnými, volní s volnými. (Připomeňme si při tomto obdivuhodném optimismu polské publicistky, že článek byl psán už před rokem, kdy politický obzor byl ovšem ještě mnohem jasnější!)

Les šumí den ke dni radostněji, počíná zpívat píseň novou: o bratrské lásce mezi národy, o skutečném míru, o morálním odzbrojení, o spravedlnosti pro slabé a ukřivděné, o novém zákoníku, který se bude opírat o právo božské, o slovanské ústavě, která nebude ani fašistickou, ani komunistickou, nýbrž naše, štípená zlatému srdci slovanskému evangeliem, uskutečnění programu Kristova.

Nelze ovšem přehlédnouti, že naše mladost, mladost svobodného Slovanstva, není pouze nadějnou a spanilou — nýbrž také pro mnohé h r o z i v o u svou teprve se probouzející, dosud nedosti uvědomělou silou. Naše shoda, dorozumění a součinnost — to znamená veliké nebezpečí pro všechny, kterým dosud velmi prospívala naše svárlivá slabost. Stačí pohlédnouti na mapu, abychom si uvědomili, jak bychom mohli být obávaní a hrozni, kdybychom si ku příkladu jednou s Čechy usmyslili setkat se v oběma nám blízkém — Berlíně. (Nevěříte svým očím? Ano, takto do slova »blouzní« polská spisovatelka v 45. čísle loňské »Kultury«! Jaká to benevolence polské censure!)

Jagellonská Unie Polsky s Litvou i Maloruskem, která v naší minulosti uskutečnila Zlatý věk, byla jenom slabým náznakem a přípravou příštího velkého svazku bratrských národů. Ať už to budou Sjedenčené státy slovanské, ať Slovanský stát středoevropský, nebo třeba Slovanské císařství, spojující klí-

čem koruny nezávislé, ale pokrevenstvím sbratřené republiky (jest nás přece mimo Rusko osmdesát milionů!) — jaké široké a bohaté možnosti se před námi otevírají!

Že jsou to jenom sny a zámky v povětří? Ano — ale úsilí malého britského ostrova o světové dominium bylo také marným snem? A že my Slované stále se hašteříme vespolek? Ale vždyť my bychom se nehašteřili, kdyby nás neštvaly agentury cizích mocností, obávajících se naší svorné součinnosti! A že my — Poláci — jsme sami vnitřně nejednotni? O nic více, než je tomu v ostatních státech a národech kolem nás! Jenom třeba oči otevřít, abychom nevytahovali za jiné kaštiny z ohně a nestavěli se po bok těm, kteří chtějí naším dobrým máslem namazat své tvrdé a hladové kanóny.

Naše společná ideologie nesmí ovšem být ani fašistická, ani bolševická! Bez ohledu na to, kdo nás kdy a podle jakých vzorů vychovával, chceme už jednou být skutečně sami sebou! Bohu k slávě, lidem ku prospěchu.

Česko-polská přátelství

Znalci, kteří se obírají uměním malířským, vidí, že v uměleckých dílech obou těchto slovanských národů jest téměř stejný sloh a interpretace duševního života. Je to skutečnost, které nemožno zapírat. V těchto malířských uměleckých dílech tato podobnost jest každému hned nápadná.

Vypravoval mi můj přítel a slavný polský malíř Vlastimil Hofman, narozený v Praze, že jednou po svém návratu z Prahy, kde byl na návštěvě a kde viděl výstavu Alešovu, napsal článek o tomto geniálním a nejnárodnějším českém malíři. Redaktor krakovských novin požádal Hofmana o nějakou reprodukci z děl tohoto českého národního genia. Hofman — bohužel — neměl při sobě žádné reprodukce, ale jako člen spolku »Mánes« měl u sebe časopis »Volné směry«, kde byly reprodukce Alešových kreseb. Vytřhl jednu barevnou kresbu, představující »Hulána ve sněhu«, ptajícího se sedláka na směr cesty. Když v redakci odborníci uviděli tento obraz, zvolali s obdivem: »Toť skvělá věc, to jest úplně jako od našeho geniálního malíře koní Chetmoňského.« Taková umělecká a pravá slovanská síla sálala z tohoto obrázku.

Vzpomeňme na polského malíře Artura Grotgera, který tvořil v šedesátých letech uplynulého století a který byl nejsrdečnějším přítelem proslulého českého krajináře své doby J. Mařáka. Jeho jemnost, subtilnost a měkkost výrazu jest velmi příbuzná slohu geniálních děl Máneso-

vých; jak u Mánesa, tak i u Grotgera jest stejné zalíbení v podobných námětech a totéž idylické pojetí. Jsou-li jaké rozdíly, pak jsou jenom nahodilé, myšlenkový obsah však je stejný.

Třeba dodati, že Grotgerova matka pocházela ze Slovenska. A otec Jana Matejky, kterého náš i polský národ považuje za svého největšího genia v malířství, byl Čechem. Pocházel z Roudnice, místa často opěvaného v českých lidových písních jako typicky česká půda.

Jan Matejko tedy — jehož výročí 100. narozenin 27. července právě oslavil celý polský národ — spojil ve svém duchu a doplňoval dva prvky charakteru — polský a český. Spjoval v sobě polskou fantasii s českou vytrvalostí a systematickou pracovitostí. Jistým důkazem, že v něm bilo dobré české srdce je to, že když maloval apothesy velkých polských králů, kde mohl, umístil i české postavy. Tak na příklad v »Bitvě u Grunwaldu«, v obraze, který jest jedním z nejgeniálnějších jeho děl a zdobí sál Národního musea ve Varšavě, umístil postavu Jana Žižky z Trocnova přímo vedle postavy velkoknížete litevského Vitolda. Dodejme historický význam té bitvy, že to byla konečná porážka německých křižáků, kteří do té doby byli smrtelným nebezpečím pro Polsko a Litvu.

Největším důkazem, že myšlenka tohoto největšího polského malíře historických výjevů zalétala často do českých dějin, jest malý obrázek, namalovaný na dřevě, ale prvotřídního umělec-

kého významu, který znázorňuje českého vůdce táboritů Jana Žižku již jako slepého s palcátem v ruce, jak řídí bitvu proti německému nájezdci z Kutné Hory. Jmenovaný mnou již dříve Artur Grotger, kongeniální Janu Matejkovi a soupeřící s ním o primát v umění polském, nakreslil obraz »Slavie« pro Českou besedu ve Vídni, kde se dosud nalézá. Tento obraz symbolicky představuje sochu matky-Slavie, kterou oslavuje všechny slovanské národy. Grotger jako Polák vzdal největší čest národu českému, neboť znázornil Čecha, který vytváří oči této sochy Slavie, zatím co jiné národy slovanské dělají ostatní části její postavy.

Největší žák Jana Matejky, J. Malčeský, nenamaloval — zdá se mi — sice obrazů na téma české, ale jako největší malíř polský a také slovanský — jde-li nám o stránku plastického výrazu — dostoupil té cti, že pražská Akademie věd a umění zvolila ho pro celek jeho významných uměleckých prací za svého čestného člena. Druhým čestným členem Akademie pražské byl zvolen proslulý malíř Leon Wyczółkowski, který nedávno zemřel. Wyczółkowski toužil viděti jednou Prahu. Věděl totiž, že se v Praze na každém kroku nacházejí nádherné skvosty architektonických motivů, které nashromáždily věky.

Jeho touha po Praze byla tak veliká, že jednou prohlásil malíři Hofmanovi, svému příteli: »Neuvidím-li před svou smrtí to krásné, starobylé město, o kterém prorokovala kněžna Libuše, tak ze vzteku svou truhlu rozbourám.« Též i druzí polští umělci toužili po stycích s uměleckou Prahou. Na příklad známý malíř koní v Polsku Julius Kossak chtěl navštívit Prahu roku 1848. Tuto jeho návštěvu znemožnila jen revoluce, která toho roku vypukla v celém Rakousku. Největší náš soudobý talent v sochařství Dunikowski pochází z matky Češky z Moravy. Jiný zas proslulý malíř polský Jan Styka, žák Jana Matejky, tvůrce cyklů velkých historických obrazů z dějin polských, pocházel z otce Čecha a udržoval osobní styky s významnými osobami v Praze. V jednom čísle časopisu »Zlatá Praha« jest vzpomínka spisovatele Jaroslava Vrchlického, že jedenkrát jeho podobu

maloval Jan Styka. Mezi jiným prý mu sdělil, že jeho otec nechal si hráti před svou smrtí národní českou hymnu »Kde domov můj«.

Zde v Praze v bytě velkého českého sochaře Bílka — jak mi sdělil malíř Hofman — nacházejí se dvě kresbičky. Jedna představuje našeho polského malíře a básníka St. Wyspianského a druhá Bílka.

Jest to zajímavá památka, kterou dnes mistr Bílek rád ukazuje svým hostům. Mladého Wyspianského nakreslil Bílek a Bílka Wyspianský, když oba mladí umělci studovali v Paříži. Je zřejmé, že toto přátelství mělo vliv na Wyspianského slovanský cit, který projevoval ve svém krátkém životě (38 let) jak v umění básnickém, tak i výtvarném.

Ke konci dodám, že řada velkých polských umělců a vřelých Slovanů doplňuje se znamenitým krakovským malířem Vlastimilem Hofmanem, který byl nejmilejším a nejschopnějším žákem vzpomenuť zde již »Velkého Jacka« Malczewského.

Hofman je rodem Pražan z Karlína. Jeho otec — Čech — se svou manželkou — Polkou — přestěhoval se do Krakova. Ovzduší Krakova a vliv Malczewského působily, že se stal malířem polským, přesto však miluje stejně Polsko i Čechy. V Karáskově galerii v Tyršově domě zde v Praze nachází se krásný obraz od tohoto výborného malíře, který představuje »Probuzení všech slovanských národů«. V pozadí obrazu je duha, jako by slučovala slovanské národy. Je viděti, že Hofman, když tento obraz maloval, věřil, že tato duha je symbolem sloučení v budoucnosti světa slovanského. Na tomto obraze se nachází ještě jeden detail: je to spící Amor. Ta postava Amora znázorňuje — můžeme si tak vykládati — myšlenku, že jednou probudí se také slovanská láska. Tehdy zmizí malicherná nedorozumění, rozplynou se jako špatné sny a nebudou nám ve sbližování překážeti.

Tuto ideu předpovídali vždycky největší muži obou národů, a Bůh dá, že se splní.

Geniové a věštcí národů se nemýlí.

Praha, 14. VII. 1938.

Dr. Stanisław Mazurkiewicz.

Dr. Jan Vydra:

SPOJENÉ STÁTY A EVROPA

Území Spojených států představuje samo více než tři čtvrtiny území všech evropských států vcelku. Ve Spojených státech bydlí 6% veškerého obyvatelstva na světě, zabírajíc 4% souše, zatím co obyvatelstvo Evropy, zabírajíc 5.7% souše, tvoří naproti tomu více než 20% veškerého obyvatelstva na světě. Tento rozdíl

mezi hustotou obyvatelstva byl ještě značnější v minulosti. Přidejte k tomu ještě nesmírné bohatství americké půdy, jak s hlediska obilnin, tak s hlediska rudného bohatství; pomyslete na možnosti, pokládané dlouho za nevyčerpatelné, jež čekaly na lidi z amerického východu, když se vydali na cestu na západ,

a pochopíte snadno, že tito zeměpisně-hospodářští činitelé museli mít velmi veliký vliv na americkou mentalitu a na její stanovisko vůči problémům světové politiky.

Ale Američané jsou potomky evropských předků. Ještě nyní ti, kteří se narodili buď přímo v Evropě, nebo kteří se sice narodili již ve Spojených státech, ale z rodičů narozených v Evropě, tvoří asi 40 procent veškerého obyvatelstva Spojených států. Z toho přirozeně vyplývá, že konflikty, které vyvstaly v Evropě, dotýkají se velmi zblízka myslí občanů Spojených států a že jsou schopny přivést je k tomu, aby se přidali v těchto svárech na některou stranu; je také nebezpečí, že tyto evropské hádky budou přeneseny na americkou půdu. To se ostatně také stalo za kolonisace Spojených států, když anglicko-španělský nebo francouzsko-anglický konflikt vyvolal ipso facto válku v Americe. Toto nebezpečí nebylo odstraněno ani po prohlášení americké neodvislosti.

Krátkou dobu po tom, kdy prezident Washington obrátil se na své spoluobčany se slavnou výzvou, aby »nevydávali v nebezpečí mír a štěstí amerického národa pro zájmy, vrtochy a soupeřství Evropanů«, americké veřejné mínění se rozdělilo za napoleonských válek na dvě strany, stranu anglofilskou a stranu frankofilskou. To je ve Spojených státech skryté nebezpečí, které, jak se domnívám, se bude projevovat tak dlouho, dokud definitivně nevykrystalisuje pravé americké národní vědomí. Přes 150 let samostatné existence Spoj. států, svazky s Evropou jsou ještě velmi živé v srdcích milionů Američanů a evropské konflikty je velmi živě zasahují. Boje v Asii, v jižní Americe a v Africe — odmyslíme-li si černošské obyvatelstvo Spojených států — nenacházejí v americké duši tak intenzivního ohlasu: Američan se může dívat na tyto boje s určitou indiferentností; ale je mu nemožno, aby tak činil, když se jedná o evropské konflikty.

*

Jsou známy důvody, které hned po světové válce vedly Spojené státy severoamerické k tomu, aby se postupně přestaly zajímat o evropské záležitosti a které je držely vzdálené od ženevského Shromáždění, jehož jedním ze zakladatelů byl přece prezident Wilson.

Hooverovo moratorium, se všemi jeho hos-

podářskými a politickými důsledky, utvrdilo vládu Bílého domu v nezájmu o starý kontinent, což umožnilo Hitlerovi, aby obratně využil neshody mezi bývalými spojenci a aby trpělivě a neúprosně vybudoval znovu německou vojenskou moc.

Od roku 1936 hrozba, která se objevovala v Německu, nabývala určitějších rysů; prezident Roosevelt se vším bystrozrakem, který ho charakterizuje, pochopil rychle, že vzhledem k tomu, jak se světové zájmy navzájem prostupují, v případě konfliktu v Evropě, chance, že jeho země nebude dříve či později zasažena potopou, jsou velmi slabé.

Během roku 1937 měl prezident Roosevelt několikrát příležitost vrhnouti přes oceán velmi zřetelnou výstrahu těm, kdož sní o tom, obrátiti vesmír na své diktátorské ideologie. Francouzsko-anglicko-americké přátelství, znovu a znovu prohlášené při velmi četných příležitostech, není a nemůže býti prázdným slovem.

V Praze se nezapomnělo, že to bylo právě v okamžiku, v němž nově vytvořená osa Řím-Berlín zkoušela po prvé uplatniti svůj vliv ke škodě demokratických států, kdy hlava amerického státu vyšla ze své rezervy, aby velebila formu režimu, ke kterému jeho země, právě tak jako Československo, zůstává pevně připoutána.

Ale státník, ať je jakkoli prozíravý, musí počítati s veřejným míněním země, kterou představuje. K osvětlení této pravdy máme zde anglický příklad. Což nebylo vskutku potřebí čekat 18 let se vzkříšením srdečné dohody s Francií, které se dostává oficiální konskrace při příležitosti cesty anglických vládařů do Paříže?

Americký národ, jehož skvělá reakce v roce 1917 zůstane pro Československo, jako pro francouzsko-anglicko-belgický blok, věčným předmětem vděčnosti, je ještě v této chvíli příliš žárlivě připoután ke své neodvislosti, než aby jeho představitelé mohli se náhle vzdáti svého vyčkávacího stanoviska vůči Evropě.

Mimo to, až do května 1938, byly zde dvě příčiny, které bojovaly ve prospěch politiky izolace. Na jedné straně byla to apatie vůči hitlerovským rejdům, která se jevila u evropských států, jež měly nejlepší možnost působiti na zachování evropské rovnováhy. Na

druhé straně bylo to vypuknutí a rychlé rozšíření se čínsko-japonského konfliktu, který pro Američany bere na sebe velkou důležitost.

Otázka Dálného východu poutá stále pozornost Spojených států, které se starají o to, aby si zachovaly vládu nad Tichým oceánem; ale na druhé straně můžeme s uspokojením konstatovati, že spojená činnost Anglie a Francie v kritické periodě německo-československého sporu měla ten důsledek, že vyvolala spontánní prohlášení Cordella Hulla, jehož ohlas je znám.

Cordell Hull připomněl výslovně stále zavazující charakter Kelloggova paktu, podepsaného v červnu roku 1928, paktu, který implikuje se strany signatářských států, mezi nimiž je i Německo a Československo, upuštění od války jako nástroje národní politiky. Přání Ameriky držeti se stranou evropských sporů neznamena, »že by washingtonská vláda zůstávala lhostejnou vůči vážné situaci, která by mohla ohrozit mír«. Dodal, že táž vláda by byla šťastná, kdyby se mohla připojit k jiným státům, aby se došlo k omezení a postupnému snižování zbrojení.

Uhrnně tedy američtí vůdcové se skoro neustávajícím způsobem snaží přesvědčiti svůj národ, že Spojené státy, nepostaví-li se jasně na stranu demokratických států a nezruší-li výslovně zákon o neutralitě, budou zataženy pro obranu svých zájmů a pro svou oddanost věci politické mravnosti, do každého velkého konfliktu, který by vyvstal v Evropě, což je také případ pro německé pronikání do východní Evropy.

Na druhé straně prohlášení Cordella Hulla, které učinil právě den před druhou československou volební nedělí, připomnělo velmi vhodně, že pro všechny formy československo-německého konfliktu existuje pacifické řešení.

To je jasně totožné s odsouzením veškerého násilného zákroku jedné ze stran, které jsou proti sobě, a není skoro potřebí říkat, že tato výstraha platila především Německu, které provedlo anšlus.

*

Uvidíme jistě, jak po bok idealistům, které láska k demokratickému ideálu vede k intervencionismu, staví se i průmyslníci a bankéři. Tito, počítajíce, že obchodní bilance Spojených států se projevila v roce 1937 přebytkem vývozu ve výši 262 milionů dolarů a že pouze

za první tři měsíce roku 1938 tento přebytek dosáhl již výše 320 milionů, budou dosti nakloněni tomu, aby odsoudili politiku izolace, která by mohla ohrozit tento příznivý prvek amerického hospodářství.

V každém případě autorita francouzského i anglického zákroku jak v Praze, tak v Berlíně americkým projevem značně ještě stoupla.

Nadto Amerika nemůže nic čekat od Německa, jež následkem politiky autarkie, ke které se odsoudilo, tvoří úplně neexistující odbytiště pro americký vývoz. Suroviny, kterých Německo potřebuje, jsou vyměňovány za tovární výrobky, kterých má Amerika nadbytek, a placení devisami je příliš přísně kontrolováno, než aby americký poklad v něm mohl hledati jakoukoli výhodu.

To rovněž vysvětluje příčinu, proč Spojené státy nemají žádný zájem na tom, aby šetřily Reich. Naproti tomu jeho obávané rozšíření by brzy konkurovalo nebezpečně americkému obchodu v jeho obvyklých pásmech pronikání. Speciálně politicko-obchodní dohoda německo-japonská musí americkým businessmanům otevřítí oči pro nebezpečí zítřka, zatím co Hitlerovy koloniální požadavky visí stále jako hrozba nad velmocemi, které mají zámořské državy.

Vůči Francii a Československu je situace Ameriky úplně jiná. Oba tyto státy skýtají Americe četná odbytiště pro její výrobky; na druhé straně tyto tři státy se hlásí ke stejným principům svobody a míru.

»New York Times« mluvíce o Československu ve článku, který měl velký ohlas, zdůrazňují, že všechny principy, které brání tato malá země, se podobají principům drahým srdci amerického národa a prohlašují, že sympatie Ameriky se obrací k demokratickým státům podunajské Evropy, ke Skandinávii a hlavně k Francii a k Anglii.

Kdyby bylo nutno naléztí další důvod pro sbližení s demokratickými státy, našli bychom jej v objevení se diktátorských režimů v samé blízkosti velké federativní republiky, jež nevidí bez pohnutí, jak diktátorské metody se usazují v Mexiku.

*

Závěr tohoto výkladu je tento: intelektuálové, průmyslníci, bankéři, politikové ve Spojených státech vědí velmi dobře, že velmoc takového významu, jako jsou Spojené státy,

jejíž místo ve světovém hospodářství je místem prvního řádu, jež drží skoro polovinu zlata na světě, jejíž přírodní bohatství je nesmírné, jež zaujímá první místo ve světě svým průmyslem, svým obchodem, svou bankovní organizací a svým úvěrem a která nadto má jednu z nejsilnějších pozemních, námořních a vzdušných armád, vědí, opakují, že takováto země se nemůže učiniti imunní proti válkám, omezíc se na to, že by zřídila zákonný režim neutrality,

i kdyby byl sebe podrobněji prostudován a sebe přísněji zachováván.

V každém případě pak americká politika zřejmě pokročila na cestě od pasivního stanoviska izolace k pozitivní a aktivnější politice mezinárodní spolupráce. Velký americký právník Elihu Root pravil: »Určitý národ se zapíše do stránek dějin nikoliv činy, které dělá pro sebe sama, ale činy, které koná pro lidstvo.«

Prof. Dr. Clément Haraoui :

VÁLKA NA DÁLNÉM VÝCHODĚ

Ani občanská válka ve Španělsku, ani konflikt na Dálném východě nepřidaly mnoho odvahy německým theoretikům války krátkého trvání.

Vývoj konfliktu na Dálném východě je v tomto ohledu obzvláště velmi zajímavý. Jedná se o válku, která se zrodila z představy japonského generálního štábu, že skončí velmi rychle a která měla vskutku všechny zdánlivé chance na rychlý konec; její první fáze udivily vskutku svět svou rychlostí.

Přece však když jsme v měsíci červenci 1937 psali, že konflikt, který v Číně tenkrát začínal, bude nutně velmi dlouhý, pronášeli jsme předpověď, kterou události nám až příliš potvrdily.

Na jedné straně 80 milionů Japonců, kteří se tísní na svých vulkanických ostrovech, a jež zaslepenost Evropy obdařila nejmodernějšími zbraněmi, právě tak jako je naučila nejlepšímu způsobu, jak jich užívat; národ nábožensky oddaný svému císaři, přesvědčený o poslání, které si dal, poslání, jež spočívá v tom, hlásati spojení všech asijských národů, spojení, jehož on bude hlavou a které mu umožní jeho definitivní expansi na účet národů bílé rasy.

Na druhé straně nesmírné území, čítající 500 milionů lidí, kde revoluce v roce 1912 zaslala skoro úplnou desorganizaci, kde po světové válce bolševický vliv nabyl jedné chvíle značného významu, kde však také, činností generála Čankajšeka, se objevil silný cit národní jednoty.

Tento cit, jehož rozvíjení se stalo úkolem ústřední strany, tak zvané strany Kuomintang, byl jistě hlavní příčinou, proč Japonci uspíšili

svůj vpád. A tento cit také umožňuje Číně, aby se nesklonila po prvních porážkách a aby čelila válce — která vlastně ještě nebyla vyhlášena — válce, která je možná jednou z největších a nejdůležitějších válek, které kdy svět poznal.

Tato válka bude možná trvati deset nebo dvacet let, prohlásil nedávno ministr Ugaki; a v Japonsku byla vyhlášena všeobecná mobilisace, mobilisace průmyslová a technická, dokonce mobilisace zemědělská, která umožní vládě povolati podle své vůle každého pracovníka, ať duševního nebo tělesného, jehož schopnosti mohou býti užitečny státu.

Japonsko tedy vyžene na maximum úsilí, jehož je schopné, na účet normálního rodinného života Japonců, a poslední zprávy hlásají, že má v úmyslu dát se do další ofensivy úplně na jihu Číny, u hranic Indočíny, užívajíc přitom jako základny eventuálně velkého ostrova Hainanu, což by ihned zvětšilo starosti Francie a Anglie i napětí, které již existuje mezi těmito státy a Japonskem. Zatím na prvních bojištích nastal nesmírný zmatek následkem záplav, které změnily jejich vzhled. Stasisce obyvatel je následkem těchto záplav bez přístřeší. Záplava vod přerušila trať, podle níž postupovali Japonci; způsobila nesmírné škody japonské armádě, která musela zanechat v blátě velkou část svého válečného materiálu.

Tyto hrůzy jsou přímými následky výbojně války, kterou začali Japonci, a před mravností a před dějinami jsou za ně odpovědni jen oni.

Úsilí Čankajšekovo, úsilí jeho improvisovaných armád a malých sborů, které za japon-

skými liniemi obětovaly pravděpodobně své životy, to jistě vyvolá obdiv a sympatie světa. Japonci, napadnuvše Čínu, důvěřující slabosti s kterou se setkali v této nesmírné říši při svých minulých výbojích, provedli násilné gesto, které nelze omluviti ani vojenskou pýchou, ani hospodářskou ziskuchtivostí — i kdyby obě tyto vlastnosti byly normálními.

*

Myšlenka, že všechna lidská díla stála mnoho životů, počínajíc zbudováním pyramid až po zbudování britské říše a po reorganisaci staré carské říše nebo Třetí říše hitlerovské, tato myšlenka se těší nyní stoupajícímu novému úspěchu, proti kterému nutno bojovati ze všech sil. Směřuje k ospravedlnění nejhorších zločinů těch lidí, kteří — naivně — pokřtí jménem velkého lidského díla cíle, které si určili pro ukojení svých osobních ambicí a egoismu těch, které vedou — egoismu rasového nebo jiného, ale vždy slepého egoismu.

Skutečným velkým dílem je úsilí, které směřuje k tomu, řídití vývoj ubohého lidstva v duchu míru a vzájemných ústupků. Ale toto dílo je jasně na ústupu v době, v níž žijeme.

Útočící Japonsko přesto se nyní nalézá v nejhorších nesnázích. Katastrofální záplava, která zpusťovala Tokio, je jistě maličkostí vedle metly války, kterou japonský imperialismus chtěl, ale jistě zasadí velkou ránu morálce obyvatelstva, které již reptá.

Veškerá japonská strategie byla až do nyníjska ovládána starostí o to, dosáhnouti co nejrychleji celé řady cílů bez vzájemné souvislosti velmi od sebe vzdálených. Jeden cíl prestiže a zájmů: obsazení Pekinu a jeho okolí. Jeden cíl čistě vojenský: postup po okraji Číny po mongolských stezkách, aby byla zahrazena cesta Rusům. Jeden hospodářský cíl velkého významu: zmocnění se uhelných dolů a jiných ložisk provincie Šansi. Jeden cíl čistě strategický: zmocnění se všech tratí až po příčnou linii trati Longhai, které nemohli dosáhnouti. Jeden cíl ochranný: dobytí Šantunu, kde byly četné japonské podniky. Jiný cíl prestiže »cti« a odvety: dobytí Šanghaje a Nankinu. Konečně jeden cíl obchodní, cíl ochrany proti obchodu se zbraněmi a všeobecné zastrašovací me-

tody: blokáda čínského pobřeží a čínských přístavů. To vše se dělo na rozloze, jež představuje asi trojnásobnou rozlohu Německa, s poměrně malým počtem vojska, za mimořádných nesnází transportních a zásobovacích, bez bázně před neobsazenými kraji za zády vojska, kde se začaly organisovati malé čínské armády nebo prosté sbory lupičů. A to mluvíme jen o operacích na souši.

Nemyslím, že by Čína mohla Japonsko porazit. Kdyby síly Japonska byly seskupeny, měly by ihned drtivou převahu nad silami čínskými. Ale jestliže Japonsko bude chtít tvrději setrvati v dnešní strategii, kterou jsme právě vylíčili, bude muset vyslat do Číny nesmírný počet vojska a vyčerpati úplně své finanční prostředky. V tom případě válka nejen že bude dlouhá, ale skončí trvalou ruinou Dálného východu. Musím dodati, že jednou z nejtragičtějších stránek nadlidské hry, kterou hraje Japonsko, je mlčení velmocí, a hlavně mlčení sovětského Ruska, Anglie a Spojených států, které pozorují konflikt na Dálném východě, aniž by se zdálo, že se o něj nějak zajímají. Či se můžeme domnívati, že Rusko, které zásobuje mocně Čínu, nečeká na vhodný okamžik, aby jednalo?

*

Závěr. Krvežíznivost lidí má v sobě tolik hlouposti — myslíme při tom na skvělou inkvektivu Francouze Georges Bernanose: »zuřivost hlupáků naplňuje svět« — že se zdržíme toho, abychom se domnívali, že neštěstí Japonska souvisí s imanentní spravedlností věcí.

Záplava — právě tak jako zamětřesení, nebo hlad, nebo epidemie — připomíná lidstvu, že by mělo zbrojit jen proti přírodním silám, které jsou nám již dosti nepřátelské, a že válka je nejhlupejší metlou, poněvadž se rodí z pouhé vůle lidí, z vůle těch, kteří se pokládají za silnější.

Je spravedlivé, a nutno si toho také přát jako zdravého naučení pro všechny dobyvatele, aby Japonsko muselo jednoho dne žádati o mír, o mír, který by reprezentoval neodvislost Číny, matky mnohých civilizací, a především matky japonské civilisace.

KRISE A KRACH LIBERALISTICKÉ EKONOMIKY

Tak už je to tady. Zprávy z USA, Anglie, Belgie, Francie a skandinávských států hlásí, že se všude pozoruje odbytová stagnace, hromadění zboží ve skladištích a cenový pokles. Po hluboké hospodářské depresi z r. 1930—35 a po krátkodeché konjunktúře svět se znovu řítí do hospodářské krise, před níž jej nezachránilo ani horečné zbrojení států. Jestliže však svět dnes jaksi lhostejně a bez zvláštního zájmu přihlíží k všeobecnému ekonomickému úpadku, tak se to děje nejen z té příčiny, že překotné politické události našich dnů odsunuly do pozadí vše, co nemá znaku vysoké politiky, nýbrž také proto, že nejnovější zhroucení konjunktury má docela jiný ráz nežli všechny předchozí krise. Kdysi totiž hospodářská konjunktura znamenala jednak vysoké ceny, snadný odbyt a plynulý úvěr, jednou též plnou zaměstnanost lidí, vysoké mzdy a stoupající životní úroveň. Avšak poslední konjunktura postrádala svých obvyklých kladů. To byla konjunktura, za které mzdy byly stejně bídné jako i za krise. Široké vrstvy obyvatelstva nemají vlastně důvodu, proč by se bezprostředně obávaly příchodu nové krise, ježto konjunktura jim nepřinesla ani plnou zaměstnanost, ani vysoké mzdy.

Pro národohospodáře je doba počátku hospodářské krise nejvhodnější dobou pro zevrubné zpytování svědomí. Již od roku 1825 měli národohospodáři každých 10 let příležitost ověřiti platnost svých teorií a nauk, jež se nikterak neshodovaly s truchlivou skutečností. Neboť panující liberalistická teorie — ať již »raně-klasická« či »pozdně-klasická« nebo marginistická a jak se ještě jmenují tyto bezduché nápady obhájců mamonistického kapitálu — vůbec popírala existenci hospodářských krisí (Say & Co) anebo je sváděla na příčiny rázu více méně nahodilého. Socialistická škola ovšem zle zatápěla pánům Aftalionům, Mc Cullochům e tutti quanti a vytvořila vlastní teorii krisí, na které spolupracovali velmi různě zabarvení socialisté — hlavně Sismondi, Rodbertus a Marx. Prohlásili totiž krisi za nevyhnutelný důsledek kapitalistického hospodářství s jeho anarchií ve výrobě a distribuci, a označili disparitu mezi reálnými mzdami a výrobní kapacitou jako choroboplodný zárodek krisového propadávání.

Socialistická teorie krise má i v naší době mnoho zastanců. Též i mezi některými katolickými sociology. Nesmíme arci v tom spatřovati nějakou koncesi socialistické nauce. Neboť katolíci odmítají ještě vášnivěji než socialista zlořád liberalistického kapitalismu, a každý příznak organisační neschopnosti liberalismu — nepoměr mezi reálnými mzdami a výrobními vymoženost-

mi moderní doby, nezaměstnanost, vyssávání dělnictva bedauxovým systémem a pod., disparita mezi cenami zemědělských a průmyslových výrobků, krise — vše to jenom potvrzuje správnost apriorního odmítavého postoje uvědomělého katolíka vůči liberalismu a jeho ekonomickým naukám. Lze proto přijmouti socialistickou teorii bez toho, aby se též dávalo za pravdu socialismu jakožto učení o socialisaci výroby a distribuce statků. Neboť liberalistická anarchie ve výrobě má svůj kladný protějšek nejen v socialisované produkci, nýbrž také v plánovitě řízeném hospodářství stavovského zřízení. Je-li stálá nezaměstnanost lidí imanentním zjevem liberalismu, není ještě třeba k vůli tomu zespolečniti výrobní zdroje a prostředky, ale úplně postačí doplňující velkorysá akce veřejné ruky ve smyslu »subsidiární funkce státu«, o níž mluví »Quadragesimo anno«. A tak dále. Katolický sociolog a národohospodář nemusí tedy zásadně odmítati socialistické krisové teorie. Můžeme proto docela věcně a objektivně rozebírat nauku o krisích od Sismondi-Rodberta-Marxe, a jestliže nakonec odmítáme i tuto, tak nikoliv proto, že je socialistická, nýbrž proto, že nevysvětluje problému celého. Achilova pata socialistické teorie krise stane se jasnou, když si vzpomeneme na proctví B. Engelsa o sociální revoluci. Engels očekával, že se disparita mezi výrobní kapacitou a reálnými důchody bude stále zvětšovati, až konečně dojde k chronické stagnaci veškerého hospodářského života, ze které se již kapitalistický výrobní řád nezotaví. Bude to prý chronická krise, bez následovné konjunktury. Socialistická eschatologie kladla do této doby své naděje v sociální revoluci.

Nuže předpovídaná Engelsem chronická stagnace výroby se nedostavila. Ani v minulém století, ani v naší době. Kapitalistická výroba vždy projevila podivuhodnou regenerační schopnost a vstávala po každé takřka z mrtvých k nové konjunktúře, aby se zřítíla za nedlouhý čas do nové krise. A v tom právě je slabina socialistické nauky o krisích: nedovede totiž podati uspokojivého vysvětlení konjunkturálního vzestupu hospodářství. Marx na př. ve III. dílu »Kapitálu« líčí velmi přesvědčivě proces krisového propadávání, ale naproti tomu odbývá zcela povrchně opačný proces hospodářského rozmachu. Podobně i jiní socialističtí teoretikové. Avšak krise je jenom jednou z tváří liberalistického hospodaření, k němuž nezbytně patří též konjunktura, jež s krisí tvoří jeden nerozdílný cyklus.

Záhada liberalistického řádu jest vlastně záhadou cyklu. O tom již existuje několik tuctů

učených teorií, periodičností slunečních skvrn počínaje a tajemným »židozednářským ústředím« konče. Vadou všech těchto mudrování však je, že ničeho nevysvětlují. Ale o mnohých ekonomických školách platí zdrcující slova proslulého holandského konvertity Frederika van Eedena: *»Národohospodářská věda naší doby je příšerná sbírka omylů a bludů, a je věru těžko říci, že všechny ty do očí bijící lži nejsou úmyslné.«*

2. Struktura kapitalistického trhu.

V ceně výrobku moderní spotřební industrie dělají mzdy velmi malou část, asi 5—10%. Největší část dělají výrobní náklady — materiál, suroviny, pohonné látky, režie a pod. Bude-li snad někdo namítati, že mzdy také patří k výrobním nákladům, a že tedy je teoreticky nesprávné oddělovati výdaje na lidskou pracovní sílu od výdajů na pohonné látky a pod., máme jedinou odpověď — *mzdy nejsou výrobními náklady!* Nepochopíme ani mechanismu kapitalistického trhu, ani problému cyklu, dokud si dokonale neujasníme podstatný rozdíl mezi mzdami a výrobními náklady. Toto stanovisko je katolickému národohospodáři diktováno věroučným článkem o nesmrtnosti lidské duše, z něhož také vyplývá, že člověk nikdy nemůže býti prostředkem výroby. *Není-li však člověk výrobním prostředkem, potom nemůže jeho mzda býti součástí výrobních nákladů.* Celá tragedie dnešního hospodářského života spočívá v nepochopení a často též i v úmyslném zvrácení této základní národohospodářské pravdy.

Menší-li se podíl mezd na ceně výrobku za současného vzrůstu podílu výrobních nákladů, znamená to, že trh spotřeb dělníka ustupuje do pozadí, kdežto trh spotřeb pro výrobní prostředky se zvětšuje. Prožíváme dnes obdobný proces, jako když se začala zaměňovati tažná síla zvířat za práci strojů. Na př., kdy doprava byla obstarávána koni, byl velký trh a odbyt pro oves, seno, slámu a pod. Dnes je však tento trh zatlačen do pozadí a trh spotřeb pro dopravu ovládly uhli, benzin, líh, maziva a pod. Technologický proces nahrazování lidí stroji způsobil totéž — úžasné vzrůstá trh spotřeb pro stroje a scvrkuje se trh spotřeb pro lidi. Úhrnný trh se tímto nikterak nezmenšil, nýbrž se pouze strukturálně změnil: *je větší poptávka po výrobních prostředcích a předmětech jejich potřeb nežli po spotřebních statcích pro lidi.*

V očích moderního výrobce je dělník pouhý výrobní prostředek, který lze případně nahraditi jiným, dokonalejším výrobním prostředkem — strojem. A tu jsme u velmi zajímavého bodu, jenž jest nezřídka hlavním opěrným bodem pro liberalistickou národohospodářskou akrobatiku. *Neboť teoretické kouzlo mašinisace výroby je v tom, že ačkoliv národní důchod se zmenšuje o nevyplacené mzdy a zisky ze spotřební industrie, jež ztratila lidské konsumenty, přece ná-*

rodní bohatství roste. Zkrácení národního důchodu vůbec neznamená, že dané směnné společenství jest jako celek ochuzeno. Naopak, zavedení nových výrobních metod zvětšuje bohatství národohospodářského celku. A že se zmenší spotřeba statků pro lidi? Co na tom, vždyť spotřeba statků pro stroje vzrůstá!

Úhrnný trh jeví zřejmou tendenci k převládání výrobních prostředků nad spotřebními statky. To však naprosto nevádí kapitalistické vrstvě. Pokud nebylo automobilů, kapitalista vydělával na prodeji ovsu, sena a sedel, dnes ale vydělává na prodeji benzínu, oleje a součástek. Peníze jako peníze. Kapitalistovi je přece úplně lhostejno, zda má zisky ze spotřebních statků pro lidi či pro stroje. Hlavně, že existuje trh, kde se dá vydělati na poptávce po zboží. Poptávka po výrobních prostředcích a předmětech jejich potřeb vytváří stejně žádoucí pro kapitalistu trh, jako i poptávka po spotřebních statcích pro lidi. Avšak ta okolnost, že počet lidských spotřebitelů a jejich konsumní kapacita klesá, nedělá kapitalistické třídě obtíží pro realizaci produktů kapitalistické výroby. Výroba výrobních prostředků rychle stoupá, výroba spotřebních statků stoupá značně pomaleji, resp. klesá. Kdysi byla bavlina vedoucím artiklem na světovém trhu, dnes — železo, ocel, uhli, oleje, chemikálie, stroje a pod. Národní bohatství roste do nekonečna, národní důchod však klesá relativně resp. těž absolutně. Jsme svědky tohoto procesu, který se odehrává — div se, čtenáři! — *při naprosté rovnováze mezi poptávkou a nabídkou!*

3. Kdo je lepším konsumentem?

Triviální větou národohospodářské vědy je these — trh jest určován spotřební poptávkou. Na této thesi budoval Engels svou sociální eschatologii. Víme dnes, že prorokoval špatně, a že očekávaná chronická, nevyčerpitelná stagnace kapitalistického hospodářství se nedostavila. Kapitál si stále nachází trh pro odbyt zboží. Lze ovšem namítati, že tu hrají roli vnější a koloniální trhy a co hlavní, překotné zbrojení států. Je to ovšem pravda, ale nikoliv úplná. Jednak se světový trh v poslední době spíše zmenšil. Loni prožívala kapitalistická výroba vrchol konjunktury, jež překročila dokonce stav z r. 1929, avšak světový obchod dosáhl sotva jedné třetiny rozsahu z r. 1929. Toť důkaz, že zahraniční a koloniální obchod není jedinou ani hlavní příčinou konjunktury. Na druhé straně zbrojení států nelze pokládati za rozhodující faktor konjunkturálního vzestupu, poněvadž státy zbrojily odjakživa a vždycky. A je příznačné, že právě teď, kdy zbrojení dostupuje svého vrcholu, objevila se hospodářská krise! Tedy ani zahraniční obchod ani zbrojení států nejsou směrodatnými a hlavními činiteli konjunkturální části kapitalistického cyklu, jenž probíhá způsobem jakési vlastní zákonitosti a svéráznosti. Zákonitost liberalistického hospodářství mohli bychom nej-

lépe charakterisovati jako zákon hospodářské absurdnosti.

Již jsme řekli, že kapitál si nachází stále trh pro odbyt zboží. Nejen to — kapitál si dokonce sám tvoří odbytový trh tím, že produkuje neporovnatelně větší množství potřeb pro výrobní prostředky, t. j. kapitálových statků, nežli spotřebních statků pro lidi. Ve výrobě kapitálových potřeb je výroba obrovskou. Jestliže se v důsledku strukturálního přesunu trhu zmenšily podíly pracovních důchodů a zvětšily podíly výrobních nákladů, znamená to též rozdělení poptávky po zboží ve dva konsumenty: *tábor lidských spotřebitelů a tábor výrobních prostředků*. Starobylá these o tom, že trh jest určován spotřební poptávkou, musí být opravena v tom smyslu, že existuje spotřební poptávka lidí a také — spotřební poptávka strojů. *Ale stroje se prokázaly být mnohem lepšími, vydatnějšími a spolehlivějšími konsumenty než lidé!*

Chronická stagnace liberalistického hospodářství nenastoupila a též nenastoupí, jelikož kapitál bude vždy moci umístiti své zboží na trhu. Trh je souhrnem bodů odbytu zboží. Ustupuje-li do pozadí počet »lidských bodů«, vystupuje do popředí souhrn kapitálových statků.

Pravdu neměl Engels, nýbrž polozapomenutý ruský národohospodář Tugan-Baranovský, který již dávno před světovou válkou předpovídal tento absurdní vývoj liberalistického hospodářství. Neboť jinak než absurdem nelze nazvat takovou ekonomiku, kde upadá spotřeba uhlí v domácnostech a stoupá v podnicích, kde se textil, zemědělství a j. spotřební obory nacházejí v chronické krizi, kdežto výroba železa, ocele, nafty, maziv prochází všemi stadii hospodářského cyklu. Poslední konjunktura 1935 až 1937 byla konjunkturou pouze pro stroje, nynější krise je též krizí trhu kapitálových statků — a to vše se odehrává na pozadí zoufalého úpadku spotřební výroby!

Proto také nepomohou navrhované prostředky nápravy. Američtí národohospodáři, státníci a činitelé odborových organizací tvrdí, že krisím lze čelit zvyšováním mezd pracujících ve výrobě. Avšak domácnosti nekonsumují kovů a chemikálií v té míře, aby zadržely cenové derouty na trhu kapitálových statků. Krise tedy budou i tehdy, když mzdy budou zvyšovány. Základní these Sismondi-Rodberta-Marxe: krise je následkem disparity mezi reálnými mzdami a výrobní kapacitou, je proto bludem. — Disparita mezi cenami průmyslových a zemědělských výrobků (t. zv. cenové nůžky) má své vysvětlení právě v onom strukturálním rozdělení trhu. Výrobci luxusních automobilů nebo turbogenerátorů jest úplně lhostejno, zdali dělnická rodina má 60 či 400 Kč příjmu týdně, to nejsou jeho konsumenti v žádném případě. Avšak není to lhostejno zemědělcům, ježto vyšší důchody dělnických rodin znamenají proň lepší odbyt a rentabilní cenu. Technologická nezaměstnanost a

špatné mzdy pracujících podkopávají také výnosnost spotřební výroby, ale nemusí vykonávat depresivního vlivu na mnohé jiné průmyslové odbory. Odtud i »cenové nůžky«, jež budou odstraněny teprve tehdy, až se zemědělská výroba opře o silnou spotřebitelskou masu. Otázka zemědělská jest v naší době nerozlučně spjata s otázkou dělnickou, je to vlastně líc a rub téže otázky. Totéž platí i o jiných oborech spotřební výroby.

Říkáme: výroba spotřebních statků je daleko pozadu za výrobou statků kapitálových, ale nechceme nikterak tvrditi, že v důsledku technologického procesu záměny lidské práce za práci strojů jednou nastoupí chronická stagnace v spotřebním průmyslu. *Ani ve výrobě spotřebních statků nebude stagnace, kterou Engels prorokoval pro výrobu úhrnnou, poněvadž národní důchod nesestává jenom z kolísajících mezd.* Značnou část národního důchodu tvoří více méně pevné příjmy; v Anglii na příklad celá polovina všech důchodů, ve Francii více než třetina. To jsou příjmy a zisky výrobců kapitálových statků a jejich vyšších zaměstnanců, platy státních a veřejných zaměstnanců, důchody penzistů, rentiérů atd., se kterými lze prakticky počítati jako s nekolísajícími. Tyto důchody tvoří hlavní základnu pro trh spotřebních statků. Ovšem, žádný boháč nemůže denně sám spotřebovati 10 kg masa či chleba, a proto též výroba zemědělská bude v liberalistickém hospodářství živořiti, ale mnohé obory spotřební výroby mohou se přizpůsobiti zmenšeným odbytovým možnostem a nemusí proto býti v špatné situaci. Rozhodně však výroba kapitálových statků má spolehlivější a silnější konsumenty, jimiž jsou stroje a výrobní zařízení, nežli spotřební výroba.

4. Liberalistické rozpaky a učená kouzla.

Hospodářská krise zpomaluje sice příliv a přírůst úsporných vkladů, ale neničí je. Ustává pouze spojení těch vrstev obyvatelstva, které jsou odkázány na kolísající příjmy. Avšak ti, kdo mají více méně pevné důchody, spoří dále. Tak se během krise nashromažďuje v peněžních ústavech kapitál, který si hledá umístění *především ve výrobě kapitálových statků*. Investice výrobní jsou hlavním cílem volného kapitálu a strukturální rozvrstvení trhu v trh potřeb pro lidi a potřeb pro stroje umožňuje penězům vytvořiti novou konjunkturu pro obor kapitálových statků. Vyčerpá-li se volný kapitál, nastává stahování úvěrů, roste poptávka po penězích a klesají ceny. Je nová krise.

Konjunktura i krise jest výraz procesu tvorby a vyčerpání peněžního kapitálu, následkem čehož se na trhu zboží odehrává proces stoupání a klesání cen. Kdybychom mohli zabránit zjevu vyčerpání volného kapitálu, měli bychom věčnou konjunkturu. To neznámá ovšem, že bychom měli všeobecný blahobyt. Liberalistická ekonomická nauka se snaží dokazovati, že pojem blahobytu je spjat s pojmem konjunktury. Nemu-

síme ani dlouho vyvraceti toto tvrzení — právě uplynulá konjunktura prokázala, že vzestup výroby a cen se může provázeti velkou nezaměstnaností a nízkými mzdami. Před r. 1929 znamenala vždy konjunktura též sociální i hospodářské zlepšení, krise — pokles. Avšak technický pokrok a racionalisace výroby vnesly jasnost do věci. Dnes už víme, že nemůžeme od rozmachu soukromého podnikání, rozvoje exportu a jiných hesel národohospodářského vulgarismu očekávat zázraků sociálních. Liberalistická národohospodářská astrologie to ví také, a proto odděluje od sebe »národohospodářskou teorii« od »národohospodářské politiky«. Vzpomínáme mimovolně na starou anekdotu o tom, že dva hošáci si »rozdělili« domácího psíka a potom se velmi divili, že když Jarda mlátil »svou« zadní půlku, vždycky řvala bolestí přední půlka Frantíkova.

Mnozí bystřejší liberalističtí ekonomikové jsou si dobře vědomi spojitosti mezi procesem tvorby a spotřeby peněžního kapitálu a kapitalistickým cyklem. Proto navrhuji celou řadu úvěrových a emisních opatření, aby bylo zabráněno degeneraci konjunktury v krisový stav hospodářství. Říkají tomu velmi hezky »hospodářský dynamismus«, nebo také »hospodářské inženýrství«, ačkoliv je to koneckonců obyčejné hospodářské břídlství. Žádná úvěrová kouzla neodstraní investičního chaosu, racionalisace a technologické nezaměstnanosti, předimenzování trhu kapitálových statků na úkor spotřebních a jiných absurdů liberalistického hospodářství. Všechna tato opatření jsou nesena snahou vyplnit krisovou mezeru mezi spotřebovaným kapitálem a novou akumulací peněz v ústavách. I kdyby se toto podařilo, tak bychom snad neměli cenových poklesů v kovech a chemikáliích, ale zemědělská a dělnická mizerie by pokračovala stále.

5. Revise hodnot a cennosti.

Sv. Otec Pius XI. v encyklice »Quadragesimo anno« řekl velmi výstižně o dnešní národohospodářské vědě, že jest úplně odloučena od zákonu mravnosti. Myslím, že vedle komunismu a rasistického nacismu je dnešní ekonomická teorie nejrozkladnější ideologií, jež působí otravně v lidských duších. Výrobní bohatství roste, lidská bída se zvětšuje, famósní »zákon nabídky a poptávky« je však v úplném pořádku, a s ním též i kapitalistické zisky, tak milé srdcím zmrzačeným liberalismem. Ta okolnost, že národohospodářská »věda« naší doby se může vykázat obrovskou literaturou ve všech jazycích, nemá objektivní ceny při posuzování výsledků badání politických ekonomistů. Starořímské augurové také měli literaturu, školy, diskuse, citovali jeden druhého atd., a také nestáli za nic. Je bezpochybné, že budoucí, pravá ekonomická věda použije mnohých poznatků dnešní pavědy, stejně jako na př. vědecké badání o stavbě těla u zvířat hojně zužitkovávalo poznatky augurů. Avšak základy budoucí národohospodářské vědy budou docela jiné než u dnešní. To nebude učení o cenových vztazích zboží, nýbrž o hospodářských vztazích mezi lidmi, jelikož národní hospodářství se skládá z lidí a ne ze zboží. Kapitál, práce, mzda, peníze, úvěr, to vše musí býti podrobeno novému hodnocení a revisi, kde měřítkem bude starý, věčný a neporušitelný zákon mravnosti. Amorální může být jenom fyzika nebo krystalografie, ale ne národní hospodářství. Neboť všechna absurdnost a bída dnešního života s jeho dokonalými stroji a rozvráceným sociálním řádem pramení v rozvrácení duší, v zkažené mentalitě a v porušení řádu hodnot. Jednou z grimas protikřesťanské bestie je také dnešní národohospodářská nauka.

Feuilleton

Jiří Suchánek:

Čas

Čas je víchr, jenž hory i doly vyrovnává
v smírnou step bezhvězdne minulosti.
Čas je boháč, jenž jako zlatou almužnu dává
do dlaně života královu kost vedle žebrákovy
kosti.

Čas je křepký závodník, jenž pochodeň vítězí
jako štafetu od věku do věku nese.
Čas je slitovník, který bolest bdící
se stromu poznání jako zakyslé ovoce střeše.
Čas je hospodář dobrý, který z vděčnosti
za žeň bohatou, bezzemkům úhor oborává.
Čas je most do ticha věčnosti,
které nám z ohlubní dálav svých tajemnou rukou
mává.

Píseň

Hvízdej si, větre, zas
píseň svou prostou,
úsměvem sedmikrás
cesty však nezarostou.

Koráby jiter růžovějí,
kdosi jak dříve mává,
zlatá vesla se chvějí
v něze, jež opadává.

Hvízdej si, vánku, zas,
soumrak je modravá sluje,
skřehot žab tichý čas
jako stroj hodin natahuje.

Umělecká desolátnost

Smutné je rozčarování z výtvarnické produkce posledních dob, produkce, která s pohodlnou odvahou pomíjí zákonitost, styl, vkus, krásu formy, duchovní obsah, jakoukoli libovolnost pak nebo extrém povyšuje a prohlašuje za objev i dusí jarmareční pestrou záplavou každý pokus o odlišný, ukázněný projev a rozmáhá se do šíře nebezpečné pro umění, velmi vzdálená čistoty, jasnosti a srozumitelnosti prací i cílů. Neboť i když se zplna nevěřilo novodobým výtvarnickým bludům před některými malbami modernistů, přece jen se mohlo zdáti nebo opatrně doufati, že z přemíry výstředností snad přece vzejde cosi kladného, snad opravdu i nové umění, umění hodné tohoto označení, dotud zdánlivě utajené v experimentech a v naivních schválnostech, slučujících otevřenost neodpovědné volnosti s marnivou snahou po originalitě, bez přesvědčující síly odhodlání dobýti za stávající netvárnosti útvar schopný uměleckého života, ne-li zázrak objevu. Dosud však nedospělo se ani k tvárnému názoru, který by naznačoval, byť i zatím matně, cestu ze začarovaného kruhu, ze slepých uliček, v nichž se navzájem křížují, splétají, tříští a matou různé směry a bludařské ideje až po ztrátu kritické jasnosti, která by upřímně přiznala, že nelze dále, že se došlo k úplné stagnaci a před alternativu: buď sestup k úplné zvrhlosti výtvarnické práce nebo, po opuštění modernistických neřestností, k návratu k tvorbě, která by opět byla výrazem ducha a srdce za ukázněné formulace a manuální poctivosti a ne jen povrchně rozumovou nebo matematickou kalkulací, deskriptivní geometrií a především ne diletantským pohrdáním uměleckou přípravou a kázní a nevážností k přísné, těžkým tvůrčím procesem dosažitelné formě uměleckého díla. Je příznačné, že zvláště ve výtvarnictví jsou to právě ti nejméně schopní, kteří nejkriklavěji hlásají hesla modernosti, podněcují k rozvratu a nejhouběvnatěji se brání proti možnosti býti připraveni o laciný a snadný způsob výtvarnické práce, kde pod etiketou modernosti se ukrývá ledabylost, laxnost, povrchnost a zdání, u nezasevěných, že zasahují revolučně do umělecké tvorby, že tvoří nové hodnoty, nové umění, a jimž se, z důvodů ne vždy čistých, pomáhá hledanými slovy, skládanými v nesrozumitelné fráze, kouzelnicky raženou filosofií a eskamotérskými komentáři, napovídajícími neúměrně více, než i tak zvané moderní umění může snést a než je hodno tohoto úsilí, být stejně marného a neplodného. Je nemyslitelné a není možné podvazování nebo usměrňování tvůrčí práce, tvůrčího náporu vyrozumovanými předpisy, politicky stranickými nebo jinak tendentními hesly. Svoboda uměleckého projevu může být absolutní potud, pokud není služebně nebo mravně zneužita, a nelze nic namítati proti uvolněnému usilování o nový umělecký názor, o nové umělecké pojetí, o novou formu nebo o výboj vůbec, pokud toto úsilí bude mít duchovní podklad a pokud se jím může podporovati naděje, že dříve či později bude nalezena cesta, po níž se dojde, snad namáhavě, snad velmi zvolna, bezpečně však k novému uměleckému řádu. Zatím to, co dnes, a ne právě jemně a skromně, předkládá a nabízí se jako nové umění, co by však v nejkrajnějším případě mohlo být pouze velmi vzdáleným, nejistým a ničím nezajištěným příslibem, co se vynáší a vnucuje jako vzácný objev čehosi nebývalého, ojedinělého, vytvořeného z přemíry tvůrčích sil a za vypětí umělecké vůle po hodnotném činu, jest jen výrobní podnikání bez ducha a bez schopností poříditi více než jen špatně a nesmyslně udělanou věc. Tvůrci těchto nových podivností a zvrhlostek pózuji s neostyšnou samolibostí a pýchou na podiv snobů, usilujících jíti s dobou, shánějí uznání, shánějí slávu, která je hledanější a cennější než niterná naléhavost vysloviti se po svém. Stěží lze věřiti, že se hledá obrození umělecké tvorby a uvolnění z dosavadních názorových pout i za cenu nepochopení, ale s myšlenkou a vírou v lepší uměleckou budoucnost, a stěží lze věřiti úsilí po oproštění umění od neplodného nánosu kýčarského malování a sochaření, vyrábějí-li se kýče dále, pusté, bezobsažné, manýristické, ale »moderní«. Vymýšlí se, pokud se myslí, nové pro nové, není však síly a přesvědčivosti v pracích dnešních modernistů, jen babylonský galimatyáš, každý chce být jinak jiný než ostatní i za ztrátu srozumitelnosti a poněvadž se nedostává výrazného a osobitého tvůrčího fondu, sahá se k znásilňování hodnot a umělecké kázně a hoví se nejdrastičtějšíм způsobem scestným pudům až k vyložené tvarové, barevné i názorové anarchii.

Krása je pojem nesnadno definovatelný, její chápání se liší individuálně, je skryta či zjevná, ve všem pro někoho, pro jiného jí není vůbec. Jeví-li se někomu Rembrandt krásnější než Picasso,

jinému působivější Filla než Frà Angelico, je to projev dobrého nebo špatného vkusu, vypěstovaného nebo zvráceného chápání. Jsou-li Rembrandt a Angelico umělci a nejsou-li jimi Picasso nebo Filla, je to proto, že první tvořili z předurčení, tvořili srdcem a duchem, zaujati jediné svým dilem a zbožnou touhou po sdělení krásy duchovní dokonale krásnou formou, druhí malují jen z potřeby překvapovati a udivovati povrchními násilnostmi, technickými burleskami, barevnými fraškami a kresebným kejklářstvím. Vynášeli se až k nepřítetnosti dnešní moderní umění, Picassem nebo jinými počínaje a Josefem Čapkem nebo jinými konče, je to tristní omyl, ne-li nechutná komedie, neboť uznávají vrcholně odpuzující bezduchou střízlivost, podávanou s cynickou nešlechetností formy, a urážlivou deformaci povyšovati na umění, může jen ten, kdo je sám niterně pustý, duševně nalomený. Umělecké pojmy se dnes násilně zaměňují a z nedostatku duchovní i tvárné potence dělají se špatné obrazy a každý náhodný pokus, odchylný či úchylný, je považován za čin hodný pozornosti, uznání i následování. Ovšem, za špatným příkladem, zvláště v umění, jde se pohodlněji, bez rizika, bez zklamání, bez odpovědnosti, a je-li vše dovoleno, je-li hlásaná volnost projevu všim, není vlastně nic špatného a špatnému, nedonošenému se dostává jakostního punce proto, že se prohlašuje za nové umění a nové je patrně proto, že je v odporu proti řádu a kázni a zdánlivou revoltou proti úpadkovému umění nedávných dob, ač samo jest jen další etapou směrem dolů.

Zobrazovati nápadnou ošklivost nebo i zrůdnosti, nacházejí-li se náhodně mezi lidmi, a povýšiti je na umělecký zájem, není nehodno umění, jak ukazují některá plátna Velasquezova nebo některých Holanďanů, zmocniti se umělecky lidské niterné pokřivenosti nebo zvrhlosti, je tvůrčím přínosem jedinečné účinnosti u Goyi, Daumiera, Ensora. V starém věku v Asyrii, v Egyptě a v Řecku byly tvořeny fantastické obludy z nábožensky symbolických důvodů, stejně bylo tomu tak v Indii, v Číně a v Japonsku. Středověk rovněž používal oblud v umění k buzení hrůzy, gotičtí mistři tvořili podivné obludy jako součást architektur, z nichž nejcharakterističtější jsou na Notre Dame v Paříži. Rozehraná obraznost, úděsnost snů dala umění tvorbou Odilona Redona díla sugestivní síly a myšlenkové hloubky, byť podstatně používal nejjantastičtějších, záhadně obludných zjevů. Všechna tato tvorba měla svůj smysl a účel, byla vždy a zůstala uměním na rozdíl od malování modernistů, kde také převládá obludnost, ale povrchní, jako výsledek hrubého zkreslování, znetvořování věcí, tvorů a tvarů tohoto světa, cynického názoru na svět a život a frivolního pohrdání duchovní i světskou krásou. Goya, Grecco nekreslili ani nemalovali věrně podle přírody, Tintoretto zveličoval, přeháněl, velcí tvůrci vždy určitým, jim vlastním způsobem formovali krajinu, figury, to, co tvořilo vnější podstatu jejich díla, a přece se nemůže říci, že by tvořili nepochopitelné, nejasné, nesrozumitelné nebo hádankovité práce, jak je tomu u velmi mnohých modernistů. Umělec, je-li jím z posvěcení, může zobrazovati vše, viděné i smyšlené, hrůzné i fantastické, pokud je upřímný a pokud dovede umělecký záměr obestříti duchovním fluidem a dáti mu vhodnou formu a důraznou manuální jistotu v provedení. Po renaissanci umění poněkud upadá. Už v baroku je sklon k povrchnosti, který se stupňuje. Po hodnotách odvážně domyšlených, obsahově hlubokých a provedením absolutních, nastupuje dobré malování, pod jehož často skvělým povrchem je prázdnost, následuje technické a koloristní hraní až po dnešní nemohoucnost, zastíranou mluvenými a psanými frázemi, pustým verbalismem. Ojediněle vyskytují se umělci, vzácné květy na úhoru, jako Corot, Delacroix, ale od úpadku zachránili jenom sebe, ne umění. Impressionismus byl jednostranný, specialisoval se na barevný dojem a pokud jde o tak zvané novodobé vřdce, manuální a technická nemohoucnost nedovolila Cézanovi, aby se jasně vyslovil, a zmaten vlastními, neústupně hájenými teoriemi, blábolil. Gogh po celý život marně se vzpínal, hoře vášnivě po díle, které by odměnilo jeho úsilí, psychicky podlamované; Gauguin toužil po umělecké volnosti, ale dobral se jediné koloristního pávabu, Munch hledal vlastní cestu a osvobození od umělecké konvence, a našel jen obsahovou ponurost, podanou více násilnický než silně. Ale tito všichni měli ještě jisté plus, měli vášeň pro umění, které obětovali vše, a zakleti mezi své formule, čestně ztroskotali o nemožnost vytvořiti definitivní dílo, byli silní chtěním, touhou a vůlí najíti umělecky sebe, ale jejich umělecká potence nestačila a omezené schopnosti vybily se v hledání a v pokusech, byť zajímavých a jistě ne všedních. To byl počátek revolty, ale také chaosu v umění. Vymýšlely se nejnemožnější formalistní bříčky, technické kejkle, různé a protichůdné směry následovaly ukvapeně po sobě, vášnivě se navzájem potíraly, aniž se došlo ke kladnému, zatím i jen náznakovému názoru, prospěš-

němu tvorbě, umění. Laboruje se nejnesmyslnějšími nápady, vymýšlejí se výstřední zmetkovštiny a v sadistickém rozpoložení vznikají představy ponuré, sklepní obraznosti, deformace, tvarová obludnost, elephantiasis, skrofulosnost, anaemická vychudlost, patologická změť problematických těl a údů bez psychického opodstatnění, zato hraničící s perversností, není-li ji opravdu. Zcestné znetvořování není diktováno tvůrčí vášní ani tvůrčím delíriem, nejméně už láskou, byť i chorobnou, k umění. Je to jediné z nemohoucnosti vyplývající výroba hrůzných pláten, obsahově pustých, nicotných pojetím, špatných uděláním, necitěných, bez duchovního kouzla, pláten hýřících choutkami po varietní sensaci. Mluví-li a píše-li se o nových hodnotných směrech v umění, o pokroku, o přemíře tvůrčích funkcí, o osudovém boji, o smyslu nové kultury, o nově tvořených dějinách lidství, jsou to, pokud jde o dnešní výtvarnictví, zvané moderní, pouhé fráze. Nic není tak snadného, jako zaříditi si provoz malby nebo sochaření, pracovati s uvolněním pudů po ošklivosti a presentovati se nekultivovanými výrobky, dělanými jako pro výsměch všemu duchovnímu i lidskému. Kdyby práce našich modernistů, cizích ovšem také, nesly tituly úměrné jejich vzhledu, mohlo by se zdáti, že jde o horečné poblouzení, ale čtou-li se věcné, z všedního života vzaté názvy a porovnají-li se s nesrozumitelnou, zmatenou náplní obrazů, je zřejmé, že jde o základní omyl z nedostatku fantazie a tvůrčí potence, o bezmyšlenkovitost, nahrazovanou nebo zakrývanou jalovým přetvářením skutečnosti, po pravdě realita v hnilobném rozkladu a manýrism, imponující lidem mělkých mozků, snadno unavených duševní námahou, ale třešticích po všem novém a se stejnou povrchností se podívujiících, jak šatům nebo ženám, tak tancům nebo obrazům, jsou-li moderní v běžném smyslu. Vše je patrně marné a jediné šílený hon za chimérou modernosti ovládá vyprahlá nitra tak zvaných tvůrců nového umění a jejich namnoze pokryteckých vyznavačů a vykladačů. Je tristní mysletí dnes na umění, když se kladně, až s chorobnou zaujatostí přijímají pouhé pokusy a výtvarnické žvatláni a vynucuje se považovati je za díla, když i ten, kdo nezná nic ze základů tvorby a nenaučil se ani počátkům výtvarnického *métier*, je považován za umělce, poněvadž se vyzdvihuje a učí uctívati neumělost, naivnost, nevyzrálost, jak je tomu u J. Zrzavého, jehož práce, buď zkresené a úzkostlivě vypiplané, nebo hrubě, s vrozenou i vynucenou nemotorností malované, mají všecek charakter toho, co je dnes v módě. Daleko méně touto předností oplývá Josef Čapek, obrázky složenými z krajin, předem odsouzených k neplodnosti, a z nelidských mátoh, omalovávaných špinavými barvičkami, ale u něho je to jen vedlejší zaměstnání, provozované z dlouhé chvíle i proto, že doba více nežádá. U jiných, jako u F. Muziky, F. Tichého jsou plátna obsahem ubohá a odporná jako odkryté červí hnízdo na tlející mrtvole. Vrcholu dosahuje Picasso, u nás E. Filla. Jsou si citěním i způsobem postupu práce velmi podobní a není třeba připomínati, kdo z nich druhého sleduje, ne-li napodobuje, Filla podobná přirovnávání nesnáší. Picasso, eskamotér, žonglér a výstředník výtvarného umění, mění často o svých představeních způsob své produkce, že se až zdá mnohostranný, kdyby to nebyla jen kouzelnická obměna téhož, pochodící z duchovní i tvůrčí omezenosti. Filla patrně není perversní, ani niterně nebo lidsky pro zrádnost, má jediné snahu doháněti Picassa, tohoto povrchního přetvařече forem, které případně rozbíjí, aby z takto získaného materiálu skládal uměle i libovolně nové vzorce, nebo vyráběl nové figurální zjevy, jako by změteně válci, nafouklé válečnými plyny, s ukrutností ždímané a kroucené, s údy vykloubenými, které na štěstí nebudí hrůzu a byly by banální, kdyby nebyly hloupé a směšné. Ani nástroje inkvisice neměly té krutosti znehodnotiti lidské tělo jako tento zabijek vkusu a krásy. Náš Filla důsledně sleduje tuto cestu nových tvarů a snad jen ve svých plastikách stojí nad Picassem, deformace byla ovšem snadnější, když materiálem byla trpělivě tvárlivá hlína. Ostatní nájezdníci umělecké slávy z tohoto okruhu, více nebo méně přísluhují, jdouce za úpadkovou a chaotickou vidiinou vůdců, vůdců bez posvěcení, destruktivních názorů na umění i život, s tristními sklony lidí bez duchovního zájmu a bez upřímnosti k sobě samým i k druhým. Padělají přírodu, dělají věci horší a šerednější než jsou v původním stavu, sestrojovati rozumově a mechanicky zrádná, násilně klížená schemata, zrádně prozrazující kompoziční, kresebnou i koloristní neschopnost, nemůže býti novým uměním, poněvadž vůbec není uměním. Jinak je dobře, že modernistická poblouzenost a z ní vyplývající tvárná obludnost se projevila v plné slabosti a malomoci, rychleji se vyžije, a až přejde či zajde epizoda výtvarnické delirace, snad dobré k pochopení, čím umění už bylo a čím by zase mělo být, a dostaví se vystřízlivění z bludů modernosti, bude znovu umění jen uměním a nikoli

špatně vybavenou služkou třídnosti, politiky, nenávisti a přezírání, nebo zábavou diletantů a pokusnictvím nemohoucích, ani o něm, doufejme, nebudou psát ti, kdož nebyli schopni uplatnit se jinde a jinak.

Na okraj Croceových názorů o baroku

Italský filosof a umělecký kritik *Benedetto Croce* analyzuje ve svých třech essayích o baroku (český překl. r. 1927 vyd. Kvasnička a Hampl) pojem tohoto slova, uvažuje zároveň o původu baroka a konečně i hodnotí barokní umění těmito větami, jež jsou jistě hodny diskuse: »Historikové umění nemohou barok pokládati za něco pozitivního, nýbrž za věc negativní, t. j. za popření nebo hranici pravého umění. Říkejme si jen „doba barokní“ a „umění barokní“, ale při tom budme si vědomi pravého významu slova a nezapomínejme, že co je skutečným uměním, není nikdy barokem, a co je barokem, není uměním. Zdá se mi, že nedávné pokusy hodnotiti a vynésti t. zv. barokní umění zvláštními výstavami, probudili a upevnily rázem vědomí pravého významu baroka, rozptýlivše ilusi o velikosti a solidnosti děl toho druhu!«

Pro toto hodnocení je nutno řaditi autora těchto úvah k té škole umělecko-historické, jež viděla v některé fázi uměleckého vývoje úpadek umělecké tvůrčí potence, a protože nadto nehodnotí kritériemi doby, ve které dílo vzniklo, tedy i ke škole nikoliv moderní.

Jak modernímu kritikovi umění, tak i modernímu umělci je dost těžko škrtnouti barok z historických projevů tvůrčí síly jakožto neplodný produkt zvrhlého umění. Modernímu kritikovi umění již proto ne, poněvadž moderní věda umělecko-historická popírá i úpadek umění moderního, o němž se často mluví, tím spíše tedy popírá úpadek, jde-li o umění, jež bylo univerzálním majetkem většiny evropských zemí, jakým byl barok. Modernímu kritikovi není barok nesympatický ani proto, poněvadž některé znaky jsou baroku i modernímu umění — společné.

Nejdůležitějším znakem je *subjektivní nazírání*, pod jehož zorným úhlem tvoří i výtvarník barokní i moderní. Náзор umělecký byl totiž v některých dobách příznivější objektu, jež zobrazoval, totiž nejvyšším cílem umělcovým bylo: podat dílo t. zv. »objektivně« co nejpřesněji, snažit se o přepis až ofotografování skutečnosti. Z tohoto »objektivního« hlediska tvořily svá díla některé školy antické v hellenismu a době římské (o celém antickém uměleckém tvoření tak říci nelze, neboť antice šlo především o převedení idey do hmoty); nejprůrazněji byla »objektivní« renesance quattrocenta, zabývající se takřka výhradně vědeckou analýsou objektu, jeho proporcí a vztahů k prostoru (srv. renesanční vědecké spisy o umění) a dále umění klasicismu a údobí tří čtvrtí minulého století umění skoro přepisového.

Naproti tomu druhý směr umělecký, jež lze nazvat subjektivním, usiluje o pravý opak. Opo-

rou mu není jen příroda, nýbrž jeho vlastní fantasie. Umělec nechce přírodu jen napodobovat, ale především tvořit.

V dobách vítězícího »objektivismu« uměleckého byla údobí umělecky subjektivní nazývána úpadkovými a zvrhlými, v dobách vítězícího subjektivismu uměleckého je pohrdáno snahami protivními. Tak úpadkovými pro svůj »subjektivismus« byla nazvána umění národů barbarských, umění doby románské, gotiky (viz potupný název umění Gotů, sever. barbarů), umění manýrismu XVI. stol., a stejně odsouzeno i baroko, které odsuzuje i knížka *Benedetta Croce* ze stejného důvodu, jak z jejího obsahu lze vysouditi.

Oba elementy ovšem, z nichž umělec si vybírá, nejsou v žádné periodě dějin od sebe odděleny, nýbrž často se mísí anebo jdou paralelně vedle sebe. Ani umění barokní nelze nazvati ryzím uměním subjektivním, neboť ono především ztvárňuje objektivně daný základ katolické víry, třebaže jej ztvárňuje výtvarně očima subjektu. Přesněji řečeno, je tedy umění barokní účelově objektivní, ale výtvarně subjektivní, což ovšem je pro kritika umění rozhodující. V baroku jsou tendence silně naturalistické, ale i ty patří do skupiny subjektivního nazírání, ježto slouží jedině myšlence umělcovy fantasie; jsou to výpůjčky ze světa reálného pro myšlenku irrealnou. Barokní umělec přijímá prvek přírody, aby jej vydal jako dílo své fantasie a nikoliv tedy jakožto dílo přírody nebo její napodobeninu.

Element nezkrotné a bezuzdné fantasie, jež právě činí barok uměním subjektivním, je nestravitelný pro ty, kdož se kloní k druhému pólu uměleckého názoru a kteří je nazývají nesmyslným nebo nelogickým vyvrcholením bizarního. Nelogickou nesmí býti věda na př. umělecko-historická, ale umění nelogickým býti může. V bohaté tvůrčí fantasii subjektivně naladěných barokních umělců dlužno hledati odůvodnění pro neodůvodněně rozevlátou draperii ve vztahu k tělu, i to, že postava se modlí a přitom se kroucí jako v křečích, i že se kymácí strom a jeho listí je přitom naprosto v klidu, i ty mocné výbuchy citu a extase, o jichž logičnosti pochybuje nechápající divák. Diváku je dovoleno, aby se mu takové umění, snad nelogické, nelíbilo, ale není dobře možno přestati je nazývati uměním. Je ho možno kritisovati, ale vždy jen kritériemi doby, nikoliv kritériemi doby následující.

Proto jsem přesvědčen, že zvláštní výstava barokního umění v Praze nerozptýlí diváku ilusi o velikosti a solidnosti barokních děl, nýbrž objeví dynamiku tohoto druhu subjektivního tvo-

ření, jež okouzlovalo umělce po dvě století a ostatní svět až do dnešních dnů. Rozhodně však nemůže být barokní umění v moderní době

s hlediska uměleckého zásadně zavrženo, i když leckomu může být nepříjemné.

Miloš Šolle.

Na paměť F. X. Šaldy

Na paměť F. X. Šaldy. Vyd. dr. Bohumír Lifka. Praha 1938.

Vedle pietního památníku *Lifkova »Na paměť F. X. Šaldy«* by měl vždy zároveň ležet i R. I. Malého a F. Pujmana sborník *»F. X. Šaldovi k padesátinám«* a také Lifkův *»Pozdrav F. X. Šaldovi k šedesátinám«* z r. 1927. Neboť jen tak by bylo zřejmé (spolu se studiem osobního díla Šaldova, ovšem) ono úžasné unikání tohoto veleducha ke Středu veškeré bezpečnosti, mající v sobě vedle síly stvořitelské také milost přetvořující člověka ve vždy věrnější podobu k obrazu božímu. F. X. Šalda byl, pravda, tak vyhraněnou osobností, že sám by sotva chtěl či snesl přiznat si metamorfosu, a přece se zde takový přerod stal. F. X. Šalda sám této skutečnosti chtěl věřit spíše jen jako vrcholné části svého vývoje nebo jako návratu. A to je právě tajemství osobnosti F. X. Šaldy, spojující dobu kolem jeho životní padesátky s dobou před jeho tichým skolem. Proto sborník Lifkův, podepsaný dále jako *»Sborník vzpomínání, lásky a vděčnosti«*, má význam doplňující a scelující. Scelující také v tom smyslu, že určil, kdo vlastně byli z tohoto vyššího pohledu pravými přáteli Šaldovými.

Sborník je uveden básnickou vzpomínkou Ladislava Stehlíka, vyvolávajícího svou *»Návštěvou u F. X. Šaldy«* obraz suchého starce s asketickým výrazem v zamyšlené tváři, jak vždy bude Šalda představován a jak ho koncipovalo i rydlo Karla Svobolinského v úvodním dřevorytu. Básnickou meditací vzpomněl Šaldy také Josef Tkadlec, evokující mohutnou duchovní sílu Šaldy-poutníka za Absolutnem. O tvář Šaldovu, rozuměj o jeho portret či spíše o portret sukovitého rodu Šaldů, jak se po více než pětisetleté formulaci ustavil ve tváři a psycho-fysické povaze Františka Xavera, se rozdělili Pavel Eisner svou studií *»Tvář«* a genealog Bohumír Lifka vypsáním *»Rodokmenu a rodu F. X. Šaldy«*. A jestliže se Eisner nakonec zastavil před zmlklou, mrazem smrti už ztuhlou tváří Šaldovou se slovy, že v té chvíli to byla *»podoba s antického vlysu a člověk křesťanský«*, pak v tom je sice nejdříve hodně lásky, ale také i objektivní pravdy.

Takovým, jakým byl doma, mezi svými nej-

blížejšími nebo na procházce nebo v divadle a podobně, líčí F. X. Šaldu Ludmila Kottnerová, Vojtěška Vaněčková a děkan Alois Dostál. Portret dušezpytný a spíše literární opět kreslí Marie Stechová (*»S F. X. Šaldou«*), kapitola *»Sedm dopisů F. X. Šaldy P. Sigismundu Ludvíku Bouškovi«* a sám Sigismund Bouška, který svou studií o přátelství s F. X. Šaldou zároveň provedl i srovnání Šaldova tíhnutí ke katolické orthodoxnosti s podobou pouti Otokara Březiny; zde Bouška zároveň vyvolal i několik zářných rysů dvou žen, které, třebaš rozdílně, přece tak mnoho znamenaly v životě samotářově: Růženy Svobodové a Zdenky Braunerové.

Mnoho řečí bylo proneseno o posledních chvílích Šaldova života, rozuměj o jeho vyzbrojení křesťanskými svátostmi na cestu před trůn Boží. Je skupina přátel Šaldových, kteří by byli spíše chtěli, aby jim odumírající ruka podpisovala jarmareční pohlednice s *»Posledním pozdravem«*, než aby se s pokorností celého křesťana zvedala k přijetí ohně svatých olejů. To je velká věc, to je vyvrcholení života křesťana-umělce, jakým Šalda vždy vskutku byl. Tichý, nepolemický zápis benediktinského mnicha P. Mariana Schallera, který posloužil odcházejícímu F. X. Šaldovi nejvyšším přátelstvím, zůstane pro Šaldu znamením vždy vítězným, pro jeho pseudopřátele skvrnou a proviněním na českém pokroku. Vzpomínkou přítele-lékaře je kapitola *»Utrpení mladého Šaldy«*, ve které František Skácelík osvětluje desítky let trvající nemocnost Šaldovu a zároveň i nejeden duševní rys, tak úzce zapříčiněný utrpením fysickým. K přátelství F. X. Šaldy se vrací ještě Vladimír Hellmuth-Brauner, který zveřejňuje i část korespondence, vyměněné mezi F. X. Šaldou a Zdenkou Braunerovou, v podstatě tak tichými dušemi. Německy na Šaldu vzpomíná Rudolf Pannwitz v *»Begegnung mit Šalda«*. Odstavcem pro sebe je vážná i svěží stať Bohdany Malé *»Družný samotář ve vzpomínkách kmotřenčiných«*, kterážto stať svou hojnou citací myšlenek R. I. Malého o F. X. Šaldovi nejvýrazněji spojuje nynější Lifkův sborník s prvním sborníkem tohoto druhu a tohoto rázu, který před dvaceti lety

R. I. Malý a Ferd. Pujman vydali »F. X. Šaldovi k padesátinám«.

Sborníku se zúčastňuje též Emanuel Lešehrad vzpomínkou »Můj soused«. A ještě jednou se vrací Josef Tkalec, tentokrát jako posluchač Šaldových her »Dítě« a »Tazení proti smrti«. Sborník uzavírají třicet čtyři

ilustrace, které mnohým zvláštním rysem doplňují život toho, který zemřel, dav dříve tak velkou míru života kráse, pravdě a lásce.

To je sborník »Na paměť F. X. Šaldy«, vděčná vzpomínka, ale i studijní archiv, bez jehož závěrů by každý nový portret Františka Xavera Šaldy byl neúplný a tedy i nepravdivý.

Miloš Krejza.

Naše doba beze změny

V červnové *Naší době* p. M. Krejčí si ocitoval z mé knížky *Světlo v tmách* heslo, že »český národ by přišel o svůj životní smysl a mezinárodní sílu, kdyby přestal být katolickým«, a proti tomuto citátu »snadně« si zapolemisoval slovy, že náš národ svůj nejvyšší život a největší mezinárodní sílu i význam měl naopak v době, kdy nebyl katolický, totiž v době české reformace.

Nu, proč ne? Národ, stejně jako každý člověk — může se proslavit všelijak. Přejde zřejmě na to, v čem kdo vidí svůj životní smysl a v čem kdo vidí nejvyšší život a mezinárodní význam svého národa! Můžeš vykonat znamenité věci — a nikdo třeba o tobě ani nehlesne; a můžeš provést nějaký skandál anebo vyloupit pokladnu — a jsou toho plné noviny. Hitlerovo Německo teď také má větší »úspěchy« a větší mezinárodní »sílu« než v době, kdy Evropa si myslela, že Německo dostává rozum. A kdyby v nynější Evropě vládl opravdu jednotně dobrý duch, mělo by možná Německo jedinečnou »čest a slávu« — býti nenáviděnou celou Evropou.

U husitské doby M. Krejčímu patrně imponuje jednak naše tehdejší vojenská sláva a jednak, že jsme tehdy »vedli« v boji proti Římu. Náš národ měl tehdy skutečně smutnou zásluhu, že »pragermán« Luther mohl pak za sto let o sobě a svých přívržencích říci: »My všichni jsme husiti!« Že bratrovražedné boje v dobách husitských ničily českou kulturu a českou slávu z doby Karla IV., zanechávající po sobě kulturní spoušť a v Evropě pověst o národě kacířsko-lupičském, který hříšně rozvrací řád evropské civilizační jednoty — to evangelík M. Krejčí ovšem nevidí. Ale budiž! Vidí, jak umí. Já však naopak jsem zase přesvědčen, že by nám pro naše národní poslání měly být všestrannou posilou a rozhodujícím ukazatelem — především takové doby z našich dějin, kdy v českých zemích se projevoval zároveň: i příkladný smysl státotvorný, i smysl pro vyšší, mezinárodní jednotu, kterou je civi-

lisace universálního katolictví. Takovou vnitřní sílu a takový mezinárodní význam měly sice katolické Čechy v době Karla IV., ale neměly je Čechy husitské. Jiří z Poděbrad oklikou a postranními cestami jenom se vracel k opuštěné tradici. A že náš národ nepřišel zcela o svůj mezinárodní význam a o katolický ráz své tvůrčí síly ani v době, kdy následkem reformačních rozbrojů přišel o svou politickou samostatnost — toho částečným příkladem jest i nynější kusá výstava českého baroka.

Pokud pak jde o tu samotnou vojenskou zdatnost a odolnost, kterou náš národ projevil proti přesile nepřátel v době husitské — ta ovšem je mimo diskusi a jsme na ni všichni stejně hrdi. Nevím však, proč bychom měli své vojenské dějiny tak slepě ochuzovat a nevidět také ty činy vojenské, které vykonali katolíci předci husitů a které měly mimořádný význam jak národní, tak i mezinárodní: taková česká udatnost, která rozhodující měrou přispěla k porážce Maďarů v bitvě u Augšpurka r. 955 a Boleslavova výborná obrana českých hranic proti vracejícím se maďarským hordám, anebo takové české vítězství nad Tatary ve století třináctém, kdy Tataři porazili sice v bitvě u Lehnice vojsko německé, ale marně se pokoušeli vniknouti do Čech, a poražení byvše nakonec u Olomouce, stáhli se k jihu a zanechali nájezdů — takové a podobné činy českého vojska katolického ani v nejmenším si nezadají se silou vojska husitského. Český národ prostě měl tytéž vojenské vlastnosti za doby husitské, jako je měl s přestávkami po celou dobu svých dějin a jako je bude mít, doufejme, také v budoucnosti.

M. Krejčí jistě opravdu věří tomu, co píše. Není v něm pouhé zloby. Ale tím spíše je na jeho případu vidět, že bude asi ještě chvilku trvat, než určitá část naší inteligence se začne dívat na české dějiny a na katolictví jinak, než jak je zvyklá zvláště od dob, kdy naši »pokrokovci« si osvojili záměrné heslo severních uchvatitelů »los von Rom«.

R. I. Malý.

ZPRAVODAJ o knihách „VYŠEHRADU“

České literární baroko

V rozhluvě, poskytnuté našemu redaktorovi a otištěné v »Nedělních Lidových listech« 19. VI. 1938, charakterisoval autor »Českého literárního baroka« svou knihu takto: »Kniha nechce býti úplným obrazem barokní literatury. Mnoho, snad i důležitých věcí zůstalo mimo tento soubor. Ale přece v celku, myslím, bude každému nezaujatému patrné, že naše baroko vytvořilo také v oboru krásného písemnictví věci vrcholné a že v asketice a homiletice možno pozorovat neobyčejnou živost a bohatost českého jazyka až skoro do doby obrozené.«

V závěru poukázal prof. Vašica na důležitost bedlivého studia baroka: »Jsme v samých počátcích poznání baroka. Je v zájmu pravdivého řešení tak zvané české otázky, aby bylo baroko studováno stejnou měrou jako jiná období. Potom teprve vynikne podíl této epochy v celkovém národním vývoji a její nesmírná důležitost pro pochopení problematiky české přítomnosti.«

Třebaže kniha Vašicova vyšla těsně před prázdninami, přece má už nyní značný ohlas u kritiky. Z prvních hlasů zaznamenejme dnes posudek docenta dra Vojtěcha Jiráta, otištěný v »Českém slově« 15. VII. 1938. Citujeme aspoň úryvek:

»Vašica musí konat píplavou práci filologickou, objevovat materiál, zjišťovat životopisná data, a zároveň propagovat autory, oceňovat nové, ne co se dosud oceňovalo nesprávně, nýbrž o čem se šířily opovrhlivé názory, aniž se to vůbec znalo. Koná sám, co v Německu konaly generace, a budiž předem řečeno, že obou úkolů se zhošťuje nanejvýše čestně. Je

Profesor Karlovy university
Dr. Josef Vašica, autor
»Českého literárního baroka«

duchaplný ve svých rozbo-
rech, pronikavý i šťastný v
odvážných dohadech, pouče-
ný o svém materiálu i cizích
badáních, a při propagaci do-
vede vyhmátnout z básníka
místa, jež chytanou dnešního
čtenáře, a má, když chce,
i dar plastické charakteristi-
ky. Jak skvěle vylíčí čtyři
barokní kazatele, lyricky
vroucího Kruma, jadrně kon-

kretního obránce češtiny de
Waldta, pateticky vzletného
klasicistu Dvořáka z Boru a
neomaleně lidového Laškov-
ku, českého Abrahama a St.
Clara. Tyto studie bych radil
z literárně-historických esejí
nejvýš... Vědeckým vrcho-
lem knihy je arci rozbor le-
gendy o sv. Ivanovi, o němž
se Vašica dohaduje, že byl
synem obodritského krále
Gostomysla a člen slavného
opatství saského v Korvey.
Objev, o němž se budou musit
zajímat naši historikové, a
který vrhá nové světlo na dů-
ležité zjevy naší minulosti!
Jiné studie by bylo lze nazvat
»na okraj literatury«... Jsou
to eseje vzorné jak uspořádá-
ním látky, tak literárním po-
dáním... Celkem vzato: vě-
decká kořist Vašicovy knihy
je přebohatá. Nemůžeme být
ani jemu, ani V. Bitnarovi
dost vděční za všechny ty
objevy i za všechnu propa-
gaci barokního období, jimiž
je bezvadně prokázána konti-
nuita českého literárního vý-
voje. Po této stránce jejich
publikace mají význam i emi-
nentně politický.«

**»Kolik z nás zná komunismus, soudí jej, přijímá
nebo zavrhuje jen podle toho, co jim říká vášeň!«**

Vzácně objektivní obraz komunistické nauky najdete
v aktuální knize P. V. Ducatillon — Daniel-Rops:

RUDÉ PLAMENY NAD EVROPOU

Boj křesťanství s marx-leninismem o základy evropské kultury.
Dvě stati. Přeložil a předmluvou opatřil Dr. Rudolf Voříšek

Vyšlo jako 6. svazek I. ročníku knih Katolického Literárního Klubu
Stran 256. Cena brožovaného Kč 28.—, vázaného Kč 38.—

U každého knihkupce

NAKLADATELSTVÍ KATOLICKÉHO LITERÁRNÍHO KLUBU
»VYŠEHRAD«, PRAHA II, VÁCLAVSKÁ ULICE ČÍSLO 12

„Rudé plameny nad Evropou“,

kteří vyšly jako poslední svazek loňského ročníku Katolického Literárního Klubu, patří vedle letošního statného svazku Foerstra nesporně k našim nejkomentovanějším knihám. Ohlas, který obě stati, Ducatillonova a Daniel-Ropsova, vzbudily, je zasloužený. Téměř ve všech kritikách se zdůrazňuje jejich vysoká úroveň a naprostá nestranickost. Nebezpečí komunismu je jistě stále veliké. Francouzští katoličtí autoři mají zásluhu, že poukázali na neúčinnost boje proti komunismu, diktovaného jen nenávistí. Správně zdůrazňují nezbytnost poznat myšlenkový základ komunismu, abychom byli právi celému tomuto hroživému zjevu, který není jen pouhé hnutí davů, nýbrž především propracovaná nauka. Jak to říká výstižně P. Ducatillon: »Všechny vojen-

ské, politické, hospodářské a sociální prostředky budou bez účinku, nebude-li se bojovati zbraní pravdy. Problém komunismu vzniká nejprve v rozumu, v duši. Je především problémem pravdy.«

V brněnském »Akordu« (1938, II.) píše o knize Miloš Dvořák: »Nikdy jsem nečetl tak klidný, jasný a správný výklad komunistické nauky jako z pera Vincenta Ducatillona. A sotva kdo dovedl do té míry naplnit verš Otakara Březiny: „Dej, ať v hněvivých pohledech nepřítel dovedu uctítí zářeni tajemství Tvého“... Co Daniel-Rops vytýká křesťanům, je především jejich nepřítomnost ve světě. Křesťan prý není ze světa, ale žije ve světě a má k němu své povinnosti křesťana. Dnešní společnost je však utvářena tak, jako by v ní křesťanů nebylo. Ale oni právě jsou odpovědní za současný i budoucí stav lidstva.«

V »Sociologické revui« (1938, 1.—2.) konstatuje profesor Jaroslav Hanáček: »Naším katolíkem se dostává nejen celkem dobrého a objektivního, i když velmi stručného výkladu podstaty komunismu, ale i náboženské výzvy.«

V »Křesťanské revui« (21. I. 1938) vyšla obšírná recenze Jaroslava Šimsy, z níž vyjímáme: »Daniel-Rops... rozlišuje obranu křesťanských zásad ostře od pohodlí „křesťanů“, a mluví do našeho i katolického tábora s prorockou opravdovostí... Mistrný a hluboký je Ducatillonův výklad o komunismu a náboženství... Ducatillon mě mocně zaujal tam, kde proklamuje totalitu Božího nároku na zemi a na nás, a kde nás, jednotlivé, průměrné křesťany, činí odpovědnými za vítězství Kristovy pravdy proti totalitám falešným i proti totalitě marx-leninismu...«

Jasným paprskem do „temného“ kouta naší literatury lze nazvat velmi aktuální soubor objevitelských statí prof. Karlovy university
dra Josefa Vašici

ČESKÉ LITERÁRNÍ BAROKO

Stran 360. Brož. Kč 33,-. V osmnácti živě psaných kapitolách přináší Vašicova kniha úžasnou hojnost nového materiálu a ukazuje cestu k pronikavé revisi českého baroka

U knihkupců

Nakladatelství »VYŠEHRAD«, Praha II, Václavská ulice čis. 12